

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2021

ΣΥΝΟΨΗ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, μέσω της πολύπλευρης επιστημονικής και ερευνητικής του δραστηριότητας, συγκροτεί έναν αποτελεσματικό μηχανισμό για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία, υπό την οπτική της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, που κατοχυρώθηκε με την ψήφιση της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD).

Όραμα του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας είναι να καταστεί ένα ισχυρό εργαλείο του αναπηρικού κινήματος στον καθημερινό αγώνα για την προστασία, την προάσπιση, και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους.

Επιστημονική επιμέλεια:

Φανή Προβή, Επιστημονική Υπεύθυνη Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Συλλογή - Επεξεργασία ύλης και επιμέλεια έκδοσης:

Αντωνία Παυλή, Ερευνήτρια Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας

Υπεύθυνη Έργου:

Νεκταρία Αποστολάκη, Επιστημονικό Στέλεχος της ΕΣΑμεΑ

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons Αναφορά Δημιουργού - Όχι Παράγωγα Έργα - Μη Εμπορική Χρήση 4.0 Διεθνές (CC BY-NC-ND)

Προκειμένου να δείτε αντίγραφο της άδειας επισκεφθείτε:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ 2021

ΣΥΝΟΨΗ

Το 2021 ήταν η χρονιά που στην Ελλάδα ξεκίνησε να υλοποιείται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΔ). Ένα Σχέδιο Δράσης με το οποίο πήρε σάρκα και οστά ένα διαχρονικό αίτημα της ΕΣΑμεΑ, που είχε θέσει στο δημόσιο διάλογο ήδη από τη δεκαετία του 1990.

Το ΕΣΔ, σύμφωνα με τον Συντονιστικό Μηχανισμό στην Κυβέρνηση (βάσει του άρθρου 69 του ν. 4488/2017) που ανέλαβε την εκπόνησή του, έχει σαν σκοπό να αποτελέσει έναν 'οδικό χάρτη', ένα σαφές, συνεκτικό και συστηματικό πλαίσιο δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Πράγματι με τη σύνταξη του ΕΣΔ, τα ζητήματα της αναπηρίας στην χώρα τίθενται πλέον στη βάση μιας ολιστικής προσέγγισης που αναγνωρίζει τον αδιαίρετο χαρακτήρα των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων καθώς και την αναγκαιότητα διατομεακών πολιτικών κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία.

Η ΕΣΑμεΑ, εξ αρχής παρούσα και ενεργή κατά τη διαδικασία διαβούλευσης του ΕΣΔ, παρακολουθεί πλέον στενά την υλοποίησή του, διεκδικώντας σταθερή εμπλοκή στην εξειδίκευση και ορθή υλοποίηση των δράσεων, αναδεικνύοντας τις θετικές εξελίξεις, αλλά και τα ελλείμματα και τις σημαντικές καθυστερήσεις που λαμβάνουν χώρα.

Στο πλαίσιο υλοποίησης του ΕΣΔ, κατά το έτος αναφοράς (2021) ξεχωρίζουν δυο σημαντικές πρωτοβουλίες, η ορθή λειτουργία των οποίων δύναται να συμβάλει σημαντικά στη άρση των εμποδίων που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία, αφενός ως προς την προσβασιμότητα του φυσικού, δομημένου και ηλεκτρονικού περιβάλλοντος αφετέρου ως προς το δικαίωμα τους, να ζουν ανεξάρτητα και να συμμετέχουν ενεργά στην κοινωνία. Πιο συγκεκριμένα, η μία πρωτοβουλία είναι η συγκρότηση της *Εθνικής Αρχής Προσβασιμότητας* και η άλλη αφορά στη θεσμοθέτηση της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού».

Πιο συγκεκριμένα:

- Το καλοκαίρι του 2021 συγκροτήθηκε η *Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας (ΕΑΠ)*. Η συγκρότηση της Αρχής αποτελούσε ένα διαχρονικό αίτημα της ΕΣΑμεΑ και του αναπηρικού κινήματος της χώρας, το οποίο η ΕΣΑμεΑ έθεσε στον Πρωθυπουργό σε διαζώσης συνάντηση το καλοκαίρι του 2019. Ο κύριος ρόλος της ΕΑΠ είναι η ανάδειξη των εμποδίων που

αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στο φυσικό, δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον και η διατύπωση προτάσεων για ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Για το αναπηρικό κίνημα, η συγκρότηση και λειτουργία της ΕΑΠ θα συμβάλλει σημαντικά στην άρση των διακρίσεων και των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα καθώς και στην ένταξή τους στην κοινωνική, πολιτική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της χώρας, όπως άλλωστε προβλέπει η Σύμβαση.

- Η θέσπιση της υπηρεσίας του «Προσωπικού Βοηθού» ήταν επίσης μια ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη που σημειώθηκε το 2021, ως αποτέλεσμα των μακροχρόνιων διεκδικήσεων του αναπηρικού κινήματος και της ΕΣΑμεΑ. Η ΕΣΑμεΑ υπήρξε ιδιαίτερα ενεργή καθ' όλη τη διαδικασία θεσμοθέτησης της υπηρεσίας, έχοντας σαν προτεραιότητα της να διασφαλίσει ότι η «φωνή» των ατόμων με αναπηρία θα ακουστεί και θα ληφθεί υπόψη κατά τη διαμόρφωση του θεσμικού της πλαισίου.

Παρά τις θετικές αυτές εξελίξεις, η πρώτη χρονιά υλοποίησης του ΕΣΔ συνοδεύτηκε επίσης από σημαντικές καθυστερήσεις ως προς την υλοποίηση αρκετών δράσεων που είχαν προγραμματιστεί για το 2021. Βασικές παραλείψεις στην εφαρμογή του ΕΣΔ το έτος αναφοράς, αποτελούν η μη υλοποίηση του Υπο-Στόχου 8.4 αναφορικά με την μελέτη για την οριζόντια επέκταση του εύρους προστασίας της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε περιπτώσεις αναπηρίας, η οποία προβλεπόταν να υλοποιηθεί εντός του 2021, όπως επίσης και η μη αναθεώρηση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας (Υπο-Στόχος 13.4). Ωστόσο, καθυστερήσεις σημειώνονται σε πολλές επιμέρους δράσεις που περιγράφονται αναλυτικά στο πλήρες κείμενο της Έκθεσης του Παρατηρητηρίου.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ & ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Οι διακρίσεις εις βάρος των ατόμων με αναπηρία δυστυχώς παραμένουν ιδιαίτερα εκτεταμένες. Είτε είναι άτομα με κινητική αναπηρία, είτε με αισθητηριακή αναπηρία είτε με νοητική αναπηρία είτε με ψυχοκοινωνική αναπηρία, τα άτομα με αναπηρία, έρχονται συχνά αντιμέτωπα με ποικίλους περιορισμούς και εμπόδια στην προσπάθειά τους να ασκήσουν και να απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία.

Σύμφωνα με τα δεδομένα της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών έτους 2020, οι 4 στους 10 πολίτες ηλικίας 16-64 ετών που αντιμετωπίζουν κάποιες μορφές αναπηρία, ανεξαρτήτως της σοβαρότητας αυτής, έχουν αισθανθεί κατά τη διάρκεια των τελευταίων 6 μηνών ή και περισσότερο, άδικη μεταχείριση σε κάποιο τομέα της ζωής τους, ότι δεν έχουν, για παράδειγμα, ίσες

ευκαιρίες με άλλα άτομα του περιβάλλοντός τους ή ότι βιώνουν κάποιας μορφής αποκλεισμό λόγω των περιορισμών ή των δυσκολιών της υγείας τους.

Αν και στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο έχουν ενσωματωθεί οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες 2000/43/ΕΚ «περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής» και 2000/78/ΕΚ «για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία» (ν. 4443/2016), **παραμένει ωστόσο σε εκκρεμότητα, σχεδόν πέντε χρόνια μετά την ψήφιση του ν. 4443, η δημοσίευση Προεδρικού Διατάγματος για την επέκταση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης και σε άλλους τομείς της ζωής εκτός από την εργασία και την απασχόληση.**

Όπως αναφέρθηκε, η μη υλοποίηση της προβλεπόμενης στο ΕΣΔ σχετικής μελέτης για τις συνέπειες της επέκτασης της αρχής της ίσης μεταχείρισης, αποτέλεσε βασικό κενό στην εφαρμογή του ΕΣΔ το έτος αναφοράς. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι η προβλεπόμενη δράση, όπως αυτή περιγράφεται στο κείμενο του ΕΣΔ, δεν ευθυγραμμίζεται με την δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας καθώς η ανάλυση συνεπειών με όρους οικονομικής αποτίμησης έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την φιλοσοφία και τις αρχές της Σύμβασης.

Μια από τις **σοβαρότερες διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία είναι η μη αναγνώριση τους ως ίσα απέναντι στο νόμο, ως απόρροια της εφαρμογής του θεσμού της δικαστικής συμπαράστασης.** Τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία, που βρίσκονται υπό καθεστώς στέρησης της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας δεν μπορούν ούτε να ασκήσουν αλλά ούτε και να απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία. Βασικές διαστάσεις της ανελευθερίας την οποία αντιμετωπίζουν τα άτομα που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης αποτελούν, μεταξύ άλλων, η απώλεια του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι καθώς και του δικαιώματος δημιουργίας οικογένειας. Αν και στο ΕΣΔ προβλεπόταν η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας που θα έχει σαν στόχο την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης, δυστυχώς κατά τη διάρκεια του 2021 δεν σημειώθηκε καμία σημαντική εξέλιξη προς αυτή την κατεύθυνση.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να επεκταθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης πέραν του πεδίου της εργασίας/απασχόλησης και σε όλους τους τομείς, όπως στην κοινωνική προστασία και στην εκπαίδευση.
- ☞ Να εξειδικευτεί ο όρος «εύλογες προσαρμογές» και να ληφθούν μέτρα για την παροχή τους σε όλα τα πεδία πολιτικής και όχι μόνο στην εργασία.

- ☞ Να επεκταθεί και να εφαρμοστεί η παροχή «εύλογων προσαρμογών» στον τομέα της δικαιοσύνης.
- ☞ Να συγκροτηθεί, όπως προβλέπεται στο ΕΣΔ, η Ομάδα Εργασίας με στόχο την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης.
- ☞ Να ξεκινήσει άμεσα τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης για τη μελέτη των Κωδικών και την εναρμόνιση των διατάξεων και της ορολογίας τους με τη Σύμβαση.
- ☞ Να ξεκινήσει άμεσα τις εργασίες της η Ομάδα Εργασίας που έχει συγκροτηθεί στο Υπουργείο Δικαιοσύνης με αντικείμενο την αναπροσαρμογή των υφιστάμενων όρων παροχής νομικής βοήθειας σε πολίτες με χαμηλό εισόδημα με στόχο την θέσπιση θετικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία.
- ☞ Να παρέχεται συνεχής εκπαίδευση και κατάρτιση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους όσους εμπλέκονται στο δικαστικό σύστημα (δικηγόρους, δικαστές, αστυνομικούς).

ΖΩΗ, ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΑΣΦΑΛΕΙΑ & ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ

Μέχρι και τις μέρες μας εξακολουθούν να υπάρχουν **θεσμοί ή/και πρακτικές που στερούν την ελευθερία των πολιτών εξαιτίας της αναπηρίας τους**. Ένας τέτοιος θεσμός είναι αυτός της «**ακούσιας νοσηλείας**» ο οποίος **στερεί από τα άτομα με ψυχική αναπηρία, την ελευθερία τους**.

Το 2019 η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στις Τελικές Παρατηρήσεις της προς το ελληνικό κράτος ζήτησε τη λήψη μέτρων για την αποφυγή της ακουσίας στέρησης της ελευθερίας λόγω αναπηρίας. Μάλιστα, **η εν λόγω σύσταση της Επιτροπής ήταν μια από τις συστάσεις στην οποία έπρεπε να δοθεί άμεση προτεραιότητα για την υλοποίησή της**. Ωστόσο, **μέχρι και τα τέλη του 2021 καμία απόφαση δεν είχε ληφθεί προς αυτή την κατεύθυνση** παρά το γεγονός ότι η αναθεώρηση του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας είχε συμπεριληφθεί στο ΕΣΔ και συγκεκριμένα, στο Στόχο 13 «Ποιοτική Δημόσια Υγεία για όλους» με χρονοπρογραμματισμό υλοποίησης το 2021.

Αντίθετα, η **δημοσίευση Υπουργικών Αποφάσεων από το Υπουργείο Υγείας-τόσο στα τέλη του 2020¹ όσο και στα τέλη του 2021²- που προβλέπουν την ακούσια**

¹Βλ. Υπουργική Απόφαση Γ3α,β/Γ.Π.οικ.65047 (ΦΕΚ 4704/Β/23-10-2020) «Όροι και προϋποθέσεις ακούσιας νοσηλείας σε ιδιωτικές ψυχιατρικές κλινικές»

²Βλ. Υπουργική Απόφαση Γ3α,β/Γ.Π.οικ.68873/2021 (ΦΕΚ 5228/Β/11-11-2021) «Τροποποίηση της υπό στοιχεία Γ3α,β/Γ.Π.οικ. 65047/13-10-2020 υπουργικής απόφασης «Όροι και προϋποθέσεις ακούσιας νοσηλείας σε ιδιωτικές ψυχιατρικές κλινικές» (Β' 4704)».

νοσηλεία των ατόμων με αναπηρία σε ιδιωτικές μονάδες ψυχικής υγείας έρχεται να επεκτείνει περεταίρω τον εν λόγω θεσμό παρά να τον περιορίσει, όπως ήταν η σύσταση της Επιτροπής.

Ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που προκύπτει εξαιτίας του θεσμού της ακούσιας νοσηλείας αφορά στην **πρακτική μεταφοράς των ατόμων με αναπηρία στις Μονάδες Ψυχικής Υγείας η οποία πραγματοποιείται μέσω της ελληνικής αστυνομίας**. Μια **πρακτική, ωστόσο, που αναπαράγει ξεπερασμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με ψυχοκοινωνική αναπηρία αντιμετωπίζοντάς τα ως εγκληματίες και η οποία επ' ουδενί δεν σέβεται την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του ατόμου**.

Το 2021 ήταν μια χρονιά που **σημαδεύτηκε από τον πολύ μεγάλο αριθμό (16) γυναικοκτονιών στην χώρα μας**. Δυστυχώς η βία κατά των γυναικών και άλλων ευάλωτων κοινωνικών ομάδων είναι μια **πραγματικότητα**. Ειδικότερα, οι γυναίκες και τα παιδιά με αναπηρία διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να έρθουν αντιμέτωπες/α με περιστατικά ενδοοικογενειακής ή/και σεξουαλικής βίας και κακομεταχείρισης. Η **έλλειψη επίσημων στοιχείων που να αποτυπώνουν την πραγματική διάσταση της ενδοοικογενειακής ή/και σεξουαλικής βίας και κακομεταχείρισης κατά των γυναικών και παιδιών με αναπηρία είναι σημαντικό εμπόδιο στη λήψη ουσιαστικών μέτρων αντιμετώπισης του φαινομένου**. Παραδείγματος χάρη, στην Ετήσια Έκθεση Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας για το έτος 2020,³ δεν υπήρχαν δεδομένα για τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία που ήταν θύματα περιστατικών ενδοοικογενειακής βίας. Ομοίως, στην 2^η Ετήσια Έκθεση για τη Βία κατά των Γυναικών που δημοσίευσε η Γενική Γραμματεία Δημογραφικής και Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων (ΓΓΔΟΠΙΦ) η διάσταση της αναπηρίας ήταν σχεδόν απύσχα.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να καταργηθεί το νομοθετικό πλαίσιο που επιτρέπει την ακούσια στέρηση της ελευθερίας λόγω αναπηρίας.
- ☞ Να καταρτιστεί στρατηγική για την πρόληψη όλων των μορφών βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, εναντίον των ατόμων με αναπηρία, και ειδικότερα των παιδιών και γυναικών με αναπηρία.

³ Η Ετήσια Έκθεση Απολογισμού του έργου των Τμημάτων Ενδοοικογενειακής Βίας της Ελληνικής Αστυνομίας για το Έτος 2020 είναι διαθέσιμη στο:
<http://www.astynomia.gr/images/stories/2021/files21/16062021endooikogerneiakivia.pdf>

- ☞ Να ληφθούν μέτρα για την εξάλειψη της χρήσης περιοριστικών μεθόδων σε ιατρικά περιβάλλοντα που μπορεί να οδηγούν σε βασανισμό, σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.
- ☞ Να μην υιοθετηθεί το Πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Αξιοπρέπεια του Ανθρώπου (Πρωτόκολλο του Oviedo).
- ☞ Να παρέχονται αποτελεσματικά ένδικα μέσα στα άτομα με αναπηρία που στερούνται την ελευθερία τους λόγω της αναπηρίας τους.
- ☞ Να ληφθούν αποτελεσματικά μέτρα που θα διασφαλίζουν ότι οι συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στα ιδρύματα και σε οποιοδήποτε τύπου δομές σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.
- ☞ Να δημιουργηθεί μηχανισμός παρακολούθησης κατά της κακομεταχείρισης στα ιδρύματα και κάθε είδους δομές όπου βρίσκονται άτομα με αναπηρία, και να διασφαλιστεί ότι καταγράφονται συστηματικά και γνωστοποιούνται στις αρμόδιες αρχές τα περιστατικά βίας και κακομεταχείρισης.
- ☞ Να αναπτυχθεί μηχανισμός συλλογής και επεξεργασίας δεδομένων σχετικά με τα περιστατικά βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων εις βάρος γυναικών και παιδιών με αναπηρία.
- ☞ Να σχεδιαστεί αποτελεσματικό πλαίσιο αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, κατά των ατόμων με αναπηρία.
- ☞ Να διασφαλιστεί η πρόσβαση των γυναικών-θυμάτων βίας, κακοποίησης, εκμετάλλευσης, διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων κ.λπ. και των παιδιών τους, σε όλες τις υποστηρικτικές δομές και υπηρεσίες, και να εκπαιδευτεί όλο το αρμόδιο προσωπικό σε θέματα αναπηρίας.
- ☞ Να συνεχιστεί η παροχή ειδικής κατάρτισης στις αρχές επιβολής του νόμου, στο ιατρικό προσωπικό και τους κοινωνικούς λειτουργούς, στις μεθόδους εντοπισμού και αντιμετώπισης της βίας κατά των ατόμων με αναπηρία και της σεξουαλικής εκμετάλλευσής τους.

ΦΥΣΙΚΗ & ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΉ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Η **προσβασιμότητα του φυσικού, δομημένου και ηλεκτρονικού περιβάλλοντος** αποτελεί **αναγκαία συνθήκη** ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. Στην πράξη, **όμως, τα άτομα με αναπηρία έρχονται καθημερινά αντιμέτωπα με σοβαρά εμπόδια** ως προς την πρόσβασή τους στο φυσικό, δομημένο και ψηφιακό περιβάλλον.

Ο σχεδιασμός και η λειτουργία της «**Ηλεκτρονικής Πλατφόρμας Καταγραφής Προσβασιμότητας Κτιρίων του Δημόσιου και των ΟΤΑ**» αξιολογείται ως μια

σημαντική δράση του ΕΣΔ που έρχεται να συμβάλλει αφενός στον εντοπισμό και την καταγραφή όλων των κτιρίων που αξιοποιούνται από το δημόσιο και τους ΟΤΑ (ιδιόκτητων και μισθωμένων) για τη στέγαση των διαφόρων υπηρεσιών τους, αφετέρου τη διενέργεια επιτόπιων αυτοψιών για τον έλεγχο της προσβασιμότητάς τους στα άτομα με αναπηρία, τον καθορισμό των αναγκαιών παρεμβάσεων, την εκτίμηση του κόστους υλοποίησης αυτών, την εξασφάλιση των αναγκαιών πόρων και τέλος την υλοποίησή των απαιτούμενων παρεμβάσεων.

Ωστόσο, αναφορικά με την καταγραφή της προσβασιμότητας των κτιρίων του δημοσίου, η έλλειψη επαρκούς καθοδήγησης από τον Συντονιστικό Μηχανισμό προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς, δημιούργησε δυσκολίες στα κατά τόπους Σημεία ως προς την συμπλήρωση των αναγκαιών δεδομένων στην πλατφόρμα καταγραφής.

Το ξέσπασμα της πανδημίας του COVID-19 και οι περιορισμοί που αυτή επέφερε σε όλους τους πολίτες με ή χωρίς αναπηρία, εντός και εκτός συνόρων, επέδρασε καταλυτικά στην περαιτέρω ανάπτυξη του ψηφιακού κόσμου.

Όμως, στην Ελλάδα, η παροχή ψηφιακών υπηρεσιών από τον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα είναι περιορισμένη, το οποίο επιβεβαιώνεται και από τον Δείκτη Ψηφιακής Οικονομίας και Κοινωνίας (DESI) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με την Ελλάδα να κατατάσσεται για το έτος 2020 στην 25^η θέση μεταξύ των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, σύμφωνα με τον Δείκτη DESI, χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο είναι και το ποσοστό των πολιτών- με ή χωρίς αναπηρία- που έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες (Ελλάδα: 51%/ ΕΕ: 56%).

Σύμφωνα με την Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών για το έτος 2020 (SILC-2020), ένα (1) στα δύο (2) άτομα με σοβαρή και μέτρια αναπηρία 16 ετών και άνω δεν έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο, εν συγκρίσει με τα άτομα χωρίς αναπηρία όπου μόνο ένας (1) στους δέκα (10) δεν έχει σύνδεση στο διαδίκτυο.

Παρά το γεγονός ότι το εθνικό θεσμικό πλαίσιο έχει εναρμονιστεί με το ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο σχετικά με την ψηφιακή προσβασιμότητα, παρατηρείται σημαντική ολιγωρία ως προς την εφαρμογή του.

Πιο συγκεκριμένα, αν και η δημιουργία του Μητρώου Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ) έχει σαν στόχο την καταγραφή του επιπέδου προσβασιμότητας των ιστοτόπων των οργανισμών του δημοσίου τομέα και

των εφαρμογών τους για φορητές συσκευές μέχρι και το τέλος του 2021 εκκρεμούσε ακόμα η δημοσίευση της Υπουργικής Απόφασης σχετικά με τον τρόπο λειτουργίας του ΜΗΔΙΣΕΦ, όπως και τον τρόπο χορήγησης της γνωμοδότησης της ΕΣΑμεΑ επί των ιστοτόπων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.

Σημαντικές καθυστερήσεις παρατηρούνται επίσης και στην **ανάρτηση της Δήλωσης Προσβασιμότητας στους ιστοτόπους των οργανισμών του δημοσίου τομέα**. Σκοπός της Δήλωσης Προσβασιμότητας είναι να παρέχει πληροφόρηση, σε προσβάσιμη μορφή, στον/στην χρήστη/τρια ως προς το επίπεδο προσβασιμότητας του συγκεκριμένου ιστοτόπου.

Η έρευνα που πραγματοποίησε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας σχετικά με την **προσβασιμότητα των ιστοτόπων του δημοσίου τομέα**, οδηγεί και αυτή στο συμπέρασμα ότι **πολλοί από αυτούς τους ιστοτόπους, δεν είναι ακόμη πλήρως προσβάσιμοι στα άτομα με αναπηρία**.

Με άλλα λόγια, όπως επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα του εργαλείου **Digital Accessibility Rights Evaluation (DARE) Index⁴ για την Ελλάδα**, τα εμπόδια που αφορούν στην ψηφιακή προσβασιμότητα **δεν αφορούν στην έλλειψη νομικού πλαισίου ή/και κανονισμών**, αλλά στην **πλημμελή εφαρμογή αυτού**.

Η ανεξάρτητη και αυτόνομη κινητικότητα των ατόμων με αναπηρία εξακολουθεί να συναντά σημαντικά εμπόδια στην Ελλάδα, ιδίως στην περιφέρεια, τις μικρότερες πόλεις και τις νησιωτικές περιοχές της χώρας, λόγω της έλλειψης προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον και στο δίκτυο μεταφορών.

Ωστόσο, αναλογιζόμενοι και την τεράστια εξέλιξη της τεχνολογίας σε ότι αφορά τα τεχνικά βοηθήματα και τις βοηθητικές συσκευές για τα άτομα με αναπηρία, η **μη ανανέωση του καταλόγου των τεχνικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών** που καλύπτει ο ΕΟΠΥΥ, **εδώ και σχεδόν μια δεκαετία, δυσχεραίνει σημαντικά τη δυνατότητα αυτόνομης μετακίνησης**.

---

⁴Ο DARE Index (Digital Accessibility Rights Evaluation Index) είναι ένα εργαλείο που έχει σχεδιαστεί ώστε να βοηθά τις αναπηρικές οργανώσεις, τις κυβερνήσεις, την κοινωνία των πολιτών, τους διεθνείς οργανισμούς, όπως και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στην παρακολούθηση της προόδου της χώρας σε ζητήματα που αφορούν την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) όπως προβλέπεται από το άρθρο 9 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Ο DARE Index επικεντρώνεται σε τρεις κατηγορίες μεταβλητών: α) στις δεσμεύσεις της εκάστοτε χώρας (νομικές, ρυθμιστικές, πολιτικές και προγράμματα), β) στην ικανότητα εφαρμογής του νομικού πλαισίου από την εκάστοτε χώρα (οργάνωση, διαδικασίες, πόροι) και γ) στα αποτελέσματα ψηφιακής προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρίες σε 10 τομείς προϊόντων και Υπηρεσιών.

Νέα εμπόδια και πρόσθετο κόστος στις μετακινήσεις των ατόμων με αναπηρία δύναται να επιφέρει η ψήφιση του ν. 4782/2021. Ειδικότερα, διάταξη του νόμου προβλέπει ότι κατά τη διέλευση αναπηρικού οχήματος από τα δρόμια, και προκειμένου αυτή να είναι δωρεάν, απαιτείται να επιβαίνει στο όχημα το ίδιο το άτομο με αναπηρία. Η αντίδραση της ΕΣΑμεΑ σε αυτή την άδικη διάταξη ήταν άμεση και μέσω επιστολών που απέστειλε στην ηγεσία του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών τόνισε ότι η έλλειψη προσβάσιμων μεταφορικών μέσων μεταφοράς έχει σαν αποτέλεσμα την επιλογή των ιδιωτικών οχημάτων ως μονόδρομο για τα άτομα με αναπηρία κατά τις μετακινήσεις τους με τα ιδιωτικά οχήματα αρκετά συχνά να κυκλοφορούν προς εξυπηρέτηση του ατόμου με αναπηρία, το άτομο με αναπηρία πολλές φορές είναι πιθανό να μην βρίσκεται εντός αυτού. Η εν λόγω διάταξη το μόνο που θα επέφερε ήταν να επιβαρύνει ακόμα περισσότερο τον ήδη βεβαρημένο οικονομικό προϋπολογισμό των ατόμων με αναπηρία.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να σχεδιαστούν και υλοποιηθούν δράσεις εκπαίδευσης του προσωπικού των δημοσίων αρχών, των παρόχων δημόσιων υπηρεσιών, των μηχανικών, κ.λπ., σε θέματα που αφορούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και την προσβασιμότητα.
- ☞ Να συμπεριληφθεί το θέμα της προσβασιμότητας και του Σχεδιασμού για Όλους/Καθολικού Σχεδιασμού στα βασικά προγράμματα εκπαίδευσης μηχανικών, αρχιτεκτόνων και πολεοδόμων.
- ☞ Να εφαρμοστεί άμεσα η Οδηγία 2016/2012 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (ν. 4727/2020) σχετικά με την προσβασιμότητα των ιστοτόπων και των εφαρμογών για φορητές συσκευές των οργανισμών του δημόσιου τομέα.
- ☞ Να λειτουργήσει άμεσα το Μητρώο Δημόσιων Ιστοσελίδων και Εφαρμογών (ΜΗΔΙΣΕΦ).
- ☞ Να ληφθούν μέτρα για την παροχή πληροφορίας και επικοινωνίας σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες και αρχές σε προσβάσιμες μορφές, συμπεριλαμβανομένης της μορφής εύκολης για ανάγνωση (easy-to-read) και της μορφής σε απλή γλώσσα.
- ☞ Να προωθηθεί η έρευνα στις νέες τεχνολογίες -συμπεριλαμβανομένων των τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας- με σκοπό τη δημιουργία νέων εργαλείων (συσκευών και βοηθητικών τεχνολογιών) που θα υποστηρίζουν την αυτόνομη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία.
- ☞ Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την κινητικότητα και την αστική κινητικότητα, καθώς και την οδική ασφάλεια.

- ☞ Να συνεχιστεί η δράσης της Ελληνικής Αστυνομίας σχετικά με την «Ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στις πόλεις».
- ☞ Να προβλεφθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα και προϋπολογισμός που θα επιτρέψουν την πλήρη πρόσβαση ατόμων με αναπηρία και ατόμων με μειωμένη κινητικότητα σε όλα τα δημόσια μέσα μεταφοράς και τις σχετικές εγκαταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων, μεταξύ άλλων, των τρένων, των πούλμαν/υπεραστικών λεωφορείων και των ταξί.
- ☞ Να αναπτυχθεί ειδική υπηρεσία δημόσιων μέσων μεταφοράς που θα υποστηρίζει ειδικές περιπτώσεις ατόμων με αναπηρία (π.χ. οικογένειες με περισσότερα από ένα μέλη με αναπηρία, άτομα με βαριές αναπηρίες, κ.λπ.), και θα λειτουργεί 7 μέρες την εβδομάδα και 24 ώρες την ημέρα.
- ☞ Να ανανεωθεί άμεσα ο κατάλογος τεχνικών/τεχνολογικών βοηθημάτων και βοηθητικών συσκευών του ΕΚΠΥ.

ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ & ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Ήδη από το 2017, ύστερα από τη δημοσίευση των απάνθρωπων συνθήκων διαβίωσης των ατόμων που διέμεναν στο Παράρτημα Λεχαινών του Κέντρου Κοινωνικής Πρόνοιας (ΚΚΠ) Δυτικής Ελλάδας και του Παραρτήματος Σκαραμαγκά του Κέντρου Αποθεραπείας και Αποκατάστασης Παιδιών με Αναπηρία Αττικής, ξεκίνησε να λειτουργεί πιλοτικό πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης. Ο στόχος του προγράμματος ήταν η μετεγκατάσταση όλων των ατόμων που διαβιούν στις παραπάνω δομές σε ασφαλείς υποστηρικτικές δομές ή σε δομές οικογενειακού τύπου καθώς και η επιστροφή ορισμένων στο οικογενειακό τους περιβάλλον, με παράλληλη υποστήριξή τους. Ωστόσο, αν και το πιλοτικό πρόγραμμα προβλεπόταν να ολοκληρωθεί το 2019, δυο χρόνια μετά (2021) παρουσιάζει σημαντικές καθυστερήσεις στην υλοποίησή του, έχοντας σαν αποτέλεσμα την μη αποασυλοποίηση ούτε ενός ατόμου με αναπηρία που διαβιεί σε αυτές τις δομές.

Στα τέλη του 2019, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων πήρε την πρωτοβουλία για τον σχεδιασμό Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση, ζητώντας τεχνική βοήθεια από την Υπηρεσία Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Structural Reform Support Service -SRSS) και τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Παρόχων Υπηρεσιών για τα Άτομα με Αναπηρίες (EASPD). Εντός του 2021 το EASPD ολοκλήρωσε τη μελέτη του για την Εθνική Στρατηγική Αποϊδρυματοποίησης περιγράφοντας έναν αριθμό από μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητο να υλοποιηθούν, προκειμένου να αναπτυχθεί ένα σταθερό θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο για την παροχή υπηρεσιών στην κοινότητα, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία, ενήλικων με αναπηρία και ηλικιωμένων με ή χωρίς αναπηρία. Ωστόσο, μέχρι το τέλος του 2021, το Υπουργείο δεν προέβη

στη δημοσιοποίηση μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση όπως και ενός Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την υλοποίηση αυτής.

Με βάση την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, δυστυχώς μέχρι σήμερα, τα άτομα με αναπηρία που διαβιώνουν στην κοινότητα, συνήθως στην οικογενειακή τους εστία, δεν λαμβάνουν σημαντική στήριξη από ανάλογες δομές και υπηρεσίες, με την κάλυψη των αναγκών φροντίδας ή υποστήριξης να παραμένει οικογενειακή υπόθεση. Το 2020, σύμφωνα με τη Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών, το 73% των νοικοκυριών εξακολουθεί να επωμίζεται την κύρια ευθύνη φροντίδας ή στήριξης των μελών με ανάλογες ανάγκες στην καθημερινή τους διαβίωση.

Ένας θεσμός που αναμένεται να συμβάλει θετικά στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία είναι ο θεσμός της αναδοχής και της υιοθεσίας. Αν και ο θεσμός έχει θεσπιστεί από το 2018, μέχρι και το 2020 ήταν σχετικά αδρανής. Θετικές εξελίξεις σημειώθηκαν ωστόσο τη διετία 2020-2021 όπου υπήρξε έντονη κινητικότητα σχετικά με τα ζητήματα της υιοθεσίας και της αναδοχής παιδιών με αναπηρία. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του 2021, έλαβαν χώρα εξελίξεις σε θεσμικό και οικονομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης, προκειμένου να ενισχυθεί αλλά και να διαχυθεί περαιτέρω στην ελληνική κοινωνία ο εν λόγω θεσμός.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να καταρτιστεί η Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- ☞ Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- ☞ Να αναπτυχθεί μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- ☞ Να επιταχυνθεί άμεσα η αποϊδρυματοποίηση στα ΚΚΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και της Περιφέρειας Αττικής που μέχρι σήμερα δεν έχει οδηγήσει σε αποασυλοποίηση ούτε ένα άτομο με αναπηρία.
- ☞ Να επιδοτηθεί η υλοποίηση βελτιώσεων προσβασιμότητας της κατοικίας των ατόμων με αναπηρία.
- ☞ Να μετασηματιστούν τα Κέντρα Κοινωνικής Πρόνοιας και οι δομές που υπάγονται σε αυτά σε δομές υποστήριξης της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα.

- ☞ Να μετατραπούν οι συμβάσεις του έκτακτου και επικουρικού προσωπικού των Κέντρων Κοινωνικής Πρόνοιας από ορισμένου χρόνου σε αορίστου προκειμένου να συνεχίσουν να καλύπτουν τις πάγιες και διαρκείς ανάγκες.
- ☞ Να ενισχυθεί ο θεσμός της προστατευόμενης διαβίωσης και να διασφαλιστεί η ομαλή χρηματοδότησή του.
- ☞ Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των ατόμων με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους ή λαμβάνουν φροντίδα από συγγενείς και φίλους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- ☞ Να προωθηθούν οι Δήμοι ως βασικοί πάροχοι υπηρεσιών υποστήριξης -σε επίπεδο κοινότητας- για άτομα με αναπηρία, μέσω της λειτουργίας κοινωνικών δομών.
- ☞ Να διαμορφωθεί θεσμικό πλαίσιο σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ για τη δημιουργία Κέντρων Ανεξάρτητης Διαβίωσης σε όλη την επικράτεια.
- ☞ Να διευρυνθεί το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» προκειμένου να συμπεριληφθούν στους ωφελούμενους και άτομα με σοβαρές αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις.
- ☞ Να συμπεριληφθεί και η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που αφορούν στην υιοθεσία και αναδοχή.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ

Στο πεδίο της εκπαίδευσης οι εξελίξεις αναδεικνύουν τις **αντίρροπες τάσεις** που καταγράφονται τα τελευταία χρόνια αναφορικά με την πρόσβαση των μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση.

Στο τέλος του 2020 έλαβε χώρα η οριστικοποίηση του ΕΣΔ και συνακόλουθα και του **Στόχου 12 «Εκπαίδευση και Κατάρτιση για Όλους»**. Στη πορεία υλοποίησης που ακολούθησε, **διαπιστώθηκαν ελλείματα** που σχετίζονται με καθυστερήσεις στα καθορισμένα χρονοδιαγράμματα, αλλά και με την περιορισμένη συμμερφωση του Υπουργείου με την απαίτηση που θέτει η Σύμβαση (παρ. 3, άρθρο 4) προς όλες τις αρχές για την ενεργή εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών υλοποίησής της. Στην πράξη λοιπόν, **διαπιστώθηκε έντονη εσωστρέφεια** του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, συνέπεια της οποίας ήταν και η απουσία διαβούλευσης με την ΕΣΑμεΑ και τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων και γονέων ατόμων με αναπηρία, αναφορικά με την ανάπτυξη τομεακού Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης για την ισότιμη πρόσβαση σε μία ποιοτική, συμπεριληπτική/ενταξιακή εκπαίδευση (Υπο-Στόχος 12.1. του ΕΣΔ). Αυτό το τομεακό Σχέδιο Δράσης, παραμένει μη διαθέσιμο

στους πολίτες και στους ενδιαφερόμενους φορείς, καθώς δεν έχει λάβει δημοσιότητα.

Εντός του 2021, συγκροτήθηκε Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο τη συγκέντρωση και αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και την εισήγηση βελτιωτικών αλλαγών. Η Ομάδα ωστόσο, συστάθηκε αρχικά χωρίς τη συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ, η οποία κλήθηκε κατόπιν διαμαρτυρίας του φορέα μας για αυτόν τον αποκλεισμό.

Βασικό κενό που αποδυναμώνει οποιαδήποτε άλλη νομοθετική πρόβλεψη, είναι το **περιορισμένο εύρος της νομοθεσίας κατά των διακρίσεων**, που δεν έχει ακόμα επεκταθεί όπως προβλέπεται στον νόμο 4488/2017 σε άλλους τομείς, εκτός της εργασίας. Παρότι στο ΕΣΔ περιλαμβάνεται η δέσμευση να μελετηθούν οι συνέπειες της οριζόντιας επέκτασης του εύρους προστασίας της αρχής της ίσης μεταχείρισης σε περιπτώσεις αναπηρίας, με προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα εντός του 2021, δεν σημειώθηκαν σχετικές εξελίξεις κατά το έτος αναφοράς.⁵

Το 2021 καταγράφηκαν ορισμένες θετικές τάσεις που αφορούν: α) τη βελτίωση της προσβασιμότητας των σχολικών μονάδων και του εκπαιδευτικού υλικού, β) τη μείωση του ποσοστού μαθητών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που δεν λαμβάνουν καμία εξειδικευμένη υποστήριξη στα γενικά σχολεία, γ) τη σχετική ενίσχυση του προσωπικού ΕΕΠ & ΕΒΠ.

Ωστόσο, η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης φανερώνει την ανεπάρκεια και κυρίως τον αποσπασματικό χαρακτήρα των υφιστάμενων δράσεων, καθώς: Οι δράσεις λαμβάνουν χώρα αποκλειστικά στο πλαίσιο έργων ΕΣΠΑ και συνεπώς χαρακτηρίζονται από **αποσπασματικότητα και σοβαρές ασυνέχειες** (βλ. μεγάλη αναλογία μη μόνιμου προσωπικού στην ΕΑΕ, καθυστερήσεις στην τοποθέτηση των ΕΕΠ και ΕΒΠ κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς κ.ά.)

Οι βασικοί θεσμοί υποστήριξης των μαθητών με Αναπηρία ή/και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες στη Γενική Εκπαίδευση, δηλαδή τα Τμήματα Ένταξης και η Παράλληλη Στήριξη, διέπονται από στρεβλώσεις και κενά ως προς το πλαίσιο λειτουργίας τους, τη στοχοθεσία και την κατάλληλη κατάρτιση του προσωπικού, ενώ εκλείπουν και τα απαραίτητα δεδομένα για την ουσιαστική αξιολόγηση της αποτελεσματικότητά τους.

---

⁵Βλ. επίσης ενότητα «Ισότητα Ενώπιον του Νόμου και Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη».

Η αυξητική τάση που καταγράφεται αναφορικά με τις εγκρίσεις για Παράλληλη Στήριξη φαίνεται ότι διενεργείται **εις βάρος της ποιότητας** της παρεχόμενης υποστήριξης, αφού εμπειρικά διαπιστώνεται η μείωση των ωρών υποστήριξης σε κάθε μαθητή.

Τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα Κέντρα Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΣΥ), και καθιστούν δυσχερή την έγκαιρη και ολοκληρωμένη αξιολόγηση και στήριξη των μαθητών αντί να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά, παγιώνονται.

Οι μαθητές με σοβαρότερες αναπηρίες που φοιτούν σε διαχωρισμένα πλαίσια εκπαίδευσης, εξακολουθούν να **λαμβάνουν εκπαίδευση κατώτερης ποιότητας** και να εκπαιδεύονται σε σχολικά περιβάλλοντα που δεν πληρούν τις αναγκαίες για την ασφάλεια και την εκπαίδευση τους προδιαγραφές (βλ. *κακή κατάσταση των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων στις ΣΜΕΑΕ κ.ά.*). Παράλληλα οι σχετικές εξελίξεις στο χώρο των ειδικών σχολείων (βλ. *κατάρτιση ξεχωριστών αναλυτικών προγραμμάτων*) δεν βρίσκονται στην κατεύθυνση της συμπερίληψης.

Βασική προβληματική που αναδεικνύεται από την ανάλυση της κατάστασης στο πεδίο της εκπαίδευσης και αναχαιτίζει την όποια δυνατότητα ισότιμης κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία, είναι ότι, **η πλειονότητα των δράσεων** και των μέτρων που λαμβάνονται προς την κατεύθυνση της συμπερίληψης εξακολουθούν να **περιορίζονται σημαντικά στο επίπεδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης**.

Συνολικά, **η αποσπασματικότητα του σχεδιασμού οφείλεται εν μέρει και στο σοβαρό έλλειμμα δεδομένων τεκμηρίωσης**, λόγω της απουσίας ενός ολοκληρωμένου συστήματος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων παρακολούθησης της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, υπό την δικαιωματική οπτική, όπως απαιτείται από τη Σύμβαση και το Γενικό Σχόλιο 4 της Επιτροπής των ΗΕ για την εφαρμογή του άρθρου 24.⁶

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η συμμετοχή των ατόμων με σοβαρή αναπηρία παραμένει σε πολύ χαμηλό επίπεδο, με το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία, ηλικίας 30-34 ετών, που έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση να ανέρχεται το 2020 σε 13,1%. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, μεταξύ των ετών 2017/18 & 2020/21 καταγράφηκε

⁶ UN CRPD Committee (2016). General comment No.4 on Article 24 - the right to inclusive education. Διαθέσιμο στο:

<https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=CRPD/C/GC/4&Lang=E>

ωστόσο μικρή αύξηση, της τάξεως του 10%, στον αριθμό των εισαγομένων υποψηφίων με σοβαρές παθήσεις (α. 36 Ν. 4452/2017).

Θετική εξέλιξη που έλαβε χώρα το 2021 στο πλαίσιο ΕΣΔ, είναι η **σύσταση του «Δικτύου Επικοινωνίας και Συνεργασίας»** ανάμεσα στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) και τις Ανώτατες Εκκλησιαστικές Ακαδημίες, μέσω του οποίου, γίνεται για πρώτη φορά και καταγραφή δεδομένων σχετικά με τους φοιτητές και τα μέλη του προσωπικού με αναπηρία.

Βάσει της πληροφόρησης που έλαβε η ΕΣΑμεΑ σε ημερίδα του «Δικτύου», παρότι η κατάσταση διαφοροποιείται σημαντικά σε κάθε ίδρυμα, καταγράφεται μια γενική πρόοδος αναφορικά με την πρόσβαση των φοιτητών με αναπηρία στα ακαδημαϊκά ιδρύματα. Η φυσική προσβασιμότητα έχει βελτιωθεί αισθητά μέσω της υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων του ΕΣΠΑ. Ωστόσο, οι βασικές βελτιώσεις που έχουν συντελεστεί, αφορούν σχεδόν αποκλειστικά τους/τις χρήστες/τριες αναπηρικού αμαξιδίου, με **τα ιδρύματα να παραμένουν σε σημαντικό βαθμό μη προσβάσιμα σε άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες. Επιπροσθέτως, η ελλιπής κατάρτιση του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού των Ιδρυμάτων σε θέματα αναπηρίας και οι ελλείψεις κατάλληλου και προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού και ψηφιακών εργαλείων, δυσχεραίνουν σημαντικά την φοίτηση των φοιτητών/τριών με αναπηρία.**

Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση μαζί με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δυστυχώς παραμένουν οι μεγάλες πληγές της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία. Βασικά προβλήματα εδώ είναι, η έλλειψη σύνδεσης των γενικών και ειδικών επαγγελματικών δομών με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και η μη πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις που φοιτούν σε ειδικές επαγγελματικές δομές.

Η μειωμένη πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του ΟΑΕΔ. Σε σύνολο 29.717 ανέργων με αναπηρία που ήταν εγγεγραμμένοι στο Ειδικό Μητρώο Ανέργων του ΟΑΕΔ το 2021, έχουν λάβει οποιασδήποτε μορφής επαγγελματική κατάρτιση μόνο το 7%.

Θετική εξέλιξη το 2021 ήταν η σύσταση του Κεντρικού Συμβουλίου Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΚΣΕΕΚ), στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας, με συμμετοχή εκπροσώπου της ΕΣΑμεΑ.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των εκπαιδευτικών πολιτικών.
- ☞ Να επιταχυνθεί η λειτουργία της Ομάδα Εργασίας στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αντικείμενο την εκτέλεση εργασιών για συγκέντρωση, αποτίμηση του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- ☞ Να επεκταθεί η νομοθεσία κατά των διακρίσεων στο πεδίο της εκπαίδευσης, όπως προβλέπεται στον ν. 4488/2017.
- ☞ Να καθιερωθεί ένας έγκαιρος και προσβάσιμος μηχανισμός αποκατάστασης για μαθητές/φοιτητές με αναπηρία και τις οικογένειές τους, όταν δεν έχουν λάβει επαρκή στήριξη ή έχουν βιώσει διάκριση εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.
- ☞ Να εκπονηθεί σχέδιο δράσης για την επέκταση και βελτίωση της συλλογής στατιστικών δεδομένων για τον πληθυσμό παιδιών με αναπηρία (εντός και εκτός εκπαίδευσης) και δεδομένων για τη μαθητική διαρροή των παιδιών με αναπηρία, και να εξειδικευτεί το τομεακό Σχέδιο Δράσης στη βάση επιστημονικής τεκμηρίωσης.
- ☞ Να υπάρξει ανακατανομή των πόρων από τη διαχωρισμένη ειδική εκπαίδευση στην συμπεριληπτική εκπαίδευση, και να διατεθεί επαρκές ανθρώπινο δυναμικό και υλικόί πόροι στις ενταξιακές δομές και υπηρεσίες, από μόνιμες και σταθερές πηγές χρηματοδότησης.
- ☞ Να ληφθούν δραστικότερα μέτρα ώστε να αντιμετωπιστεί η υποστελέχωση των Κέντρων Εκπαιδευτικής Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΣΥ).
- ☞ Να εξασφαλιστεί η καθολική κάλυψη των μαθητών που χρήζουν παράλληλης στήριξης και έχουν λάβει σχετική έγκριση και να παρέχεται η υποστήριξη για το πλήρες εκπαιδευτικό ωράριο των μαθητών.
- ☞ Να καταρτιστεί σαφής κανονισμός λειτουργίας των Τμημάτων Ένταξης.
- ☞ Να λυθούν άμεσα τα προβλήματα σχετικά με την ασφάλεια των μαθητών και την ομαλή διεξαγωγή των εκπαιδευτικών προγραμμάτων λόγω της κακής κατάστασης των κτιριακών υποδομών και εγκαταστάσεων σε ΣΜΕΑΕ.
- ☞ Να καλυφθεί το κενό προσβασιμότητας ως προς το εκπαιδευτικό υλικό στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

- ☞ Να ενταθούν τα προγράμματα επιμόρφωσης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών ως προς την συμπεριληπτική εκπαίδευση, τη διαφοροποιημένη διδασκαλία και τις ανάγκες των μαθητών με αναπηρία, σε υποχρεωτικό και ενδοσχολικό επίπεδο.
- ☞ Να διασφαλιστεί η επάρκεια του ειδικού εκπαιδευτικού και ειδικού βοηθητικού προσωπικού (ΕΕΠ-ΕΒΠ) σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- ☞ Να στελεχωθούν όλες οι σχολικές μονάδες με σχολικό νοσηλεύτη.
- ☞ Να διασφαλιστεί η πρώιμη διάγνωση των παιδιών με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και να συσταθούν δωρεάν δημόσιες υπηρεσίες για την πρώιμη παρέμβαση.
- ☞ Να εξασφαλιστούν οι αναγκαίες εύλογες προσαρμογές και διευκολύνσεις στους εκπαιδευτικούς και στους ΕΕΠ και ΕΒΠ με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις και να επιλυθούν τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι νεοδιοριζόμενοι εκπαιδευτικοί με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, αλλά και εκπαιδευτικοί γονείς ή νόμιμοι κηδεμόνες ή σύζυγοι ατόμων με βαριές αναπηρίες, αναφορικά με τις τοποθετήσεις τους σε σχολικές δομές.
- ☞ Να καταρτιστεί το σύνολο του εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
- ☞ Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων στα άτομα με αισθητηριακές αναπηρίες.
- ☞ Να διευκολυνθεί η φοίτηση των φοιτητών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, μέσω της ευνοϊκής αναμόρφωσης του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις μετεγγραφές στον τόπο μόνιμης κατοικίας.
- ☞ Να εκπονηθούν στοχευμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης, με ιδιαίτερη έμφαση στα άτομα που αντιμετωπίζουν πολλαπλή διάκριση (π.χ. νέοι/γυναίκες/μετανάστες και πρόσφυγες με αναπηρία, κ.λπ.) και στα άτομα με «χαμηλά προσόντα».
- ☞ Οι δομές κατάρτισης που απευθύνονται στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως, εκτός από τα ΕΕΕΕΚ, είναι και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΙΕΚ) και οι Ειδικές Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΕΚ), να ενταχθούν ισότιμα στο εθνικό σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, που αναπτύσσεται στα επίπεδα 3, 4 και 5 του Εθνικού Πλαισίου Προσόντων, κατ' αντιστοιχία με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο.
- ☞ Να αναληφθούν πρωτοβουλίες για να αντιμετωπιστεί η έλλειψη σύνδεσης των υφιστάμενων δομών επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

ΥΓΕΙΑ

Κατά την περίοδο του έτους 2021 τα συστήματα υγείας όλων των κρατών δοκιμάστηκαν με τρόπο δραματικό. Σε διεθνές επίπεδο, οι χιλιάδες ζωές

ατόμων με αναπηρία που χάθηκαν μέσα σε ιδρυματικές δομές αλλά και η πλημμελής προστασία και υποστήριξη των ατόμων με χρόνιες παθήσεις, που οδήγησε στον τραγικό χαμό εκατοντάδων χιλιάδων με «υποκείμενα» νοσήματα, συνέθεσαν ένα τρομακτικό σκηνικό για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειες τους.

Στη χώρα μας, οι πρωτόγνωρες αυτές συνθήκες, τόσο λόγω της πανδημίας COVID-19 όσο και της **συνεχώς επιτεινόμενης υποστελέχωσης και αποδιοργάνωσης των δημόσιων δομών υγείας**, είχαν δυσμενείς επιπτώσεις ως προς την νοσηρότητα και τη θνητότητα του πληθυσμού. Το 3^ο και το 4^ο κύμα της πανδημίας, δυστυχώς αποδείχτηκαν περισσότερο καταστροφικά και φονικά, στοιχίζοντας τις ζωές χιλιάδων πολιτών, ενώ το Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) σχεδόν κατέρρευσε υπό το βάρος των χιλιάδων καθημερινών κρουσμάτων, με **ανυπολόγιστες συνέπειες για τους χρόνια πάσχοντες, η πρόσβαση των οποίων στις υπηρεσίες υγείας περιορίστηκε δραματικά.**

Η ΕΣΑμεΑ, ήδη από το ξέσπασμα της πανδημίας στη χώρα, στις αρχές της άνοιξης του 2020, αλλά και κατά τη διάρκεια του τρίτου και του τέταρτου κύματος, **διεκδικούσε επιστάμενα από την ελληνική πολιτεία την λήψη μέτρων προστασίας** για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και ειδικά για όσα άτομα διαβιούν σε ιδρύματα.

Κατά τη διάρκεια του 2021, έγκαιρα και συστηματικά, η ΕΣΑμεΑ **ζητούσε επιτακτικά και τεκμηριωμένα την προτεραιοποίηση του πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις ως προς τον εμβολιασμό κατά του COVID-19**, αλλά και πιο ειδικά των μαθητών και του προσωπικού των ειδικών σχολείων, των ληπτών υπηρεσιών των ΚΔΑΠΑμεΑ και ΚΔΗΦ, καθώς και τον εμβολιασμό κατ' οίκον για τα άτομα με αναπηρία και αδυναμία μετακίνησης καθώς και όσων διαβιούν σε δομές κλειστού τύπου. Αν και η Πολιτεία ανταποκρίθηκε στο αίτημα, παρ' όλα αυτά στην αρχική προτεραιοποίηση δεν συμπεριέλαβε πολλές κατηγορίες αναπηρίας ή χρονίων παθήσεων (όπως τα άτομα με σακχαρώδη διαβήτη και τα άτομα με συγγενείς καρδιοπάθειες) καθώς και άτομα του υποστηρικτικού και άμεσου περιβάλλοντος αυτών.

Αναμφίβολα, η συνθήκη της πανδημίας ανέδειξε με τον σκληρότερο τρόπο τις διακρίσεις και τους αποκλεισμούς που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και στον τομέα της υγείας. Το έτος 2020, με την έναρξη της πανδημίας, βρήκε το **29% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία χωρίς τη δυνατότητα να ικανοποιήσει τις ανάγκες τους σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία**, με αύξηση του 4,3% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο.

Στους ειδικούς δείκτες που εξετάζονται στην Έκθεση του Παρατηρητηρίου αναφορικά με την πρόσβαση σε συγκεκριμένες παροχές υγείας (δεδομένα από την Έρευνα Υγείας 2019), η ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύει **σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των πολιτών με και χωρίς αναπηρία**, με τους πρώτους να έχουν μεγαλύτερη δυσκολία πρόσβασης σε παροχές, όπως η αγορά φαρμάκων και η οδοντιατρική φροντίδα, αλλά και σε εξετάσεις ειδικές για το φύλο τους, όπως είναι το Τεστ ΠΑΠ. Χαρακτηριστικό είναι το εύρημα πως σε διάστημα 2 ετών, μόνο το 53,3% των γυναικών με σοβαρή αναπηρία (και ηλικία ως 65 έτη), υποβλήθηκε σε τεστ ΠΑΠ.

Είναι γεγονός ότι το τμήμα του πληθυσμού που αντιμετωπίζει τους μεγαλύτερους περιορισμούς πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη είναι οι ανασφάλιστοι. Παρά τις προγενέστερες ευνοϊκές νομοθετικές ρυθμίσεις (βλ. ν. 4368/2016, Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου -ΦΕΚ Α' 84/13-04-2020) που θεσπίστηκαν για την προστασία των ανασφάλιστων πολιτών, στα τέλη του 2021 μέρος της προαναφερθείσας πολιτικής τροποποιήθηκε ύστερα από τη ψήφιση του ν. 4865/2021. Ειδικότερα, παρά την δέσμευση του Υπο-Στόχου 13.1 του ΕΣΔ για «βελτίωση της πρόσβασης στη φαρμακευτική αγωγή των πολιτών με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση», **η ψήφιση του ν. 4865/2021 επέφερε δυσμενείς επιπτώσεις** ως προς το καθεστώς συνταγογράφησης των ανασφάλιστων πολιτών (περιορισμός συνταγογράφησης μόνο σε δημόσιες δομές) αλλά και για ολόκληρο τον πληθυσμό, και ειδικά για τα άτομα με αναπηρία, με την περιστολή της λίστας σκευασμάτων που δύναται να αποζημιώνονται από τον ΕΟΠΥΥ.

Τέλος, παρά τις συστάσεις της Επιτροπής ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σχετικά με τη διασφάλιση της προσβασιμότητας των εγκαταστάσεων υγείας και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, παραμένει ως διακύβευμα η ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας (disability mainstreaming) στην προαναγγελθείσα κτιριακή αναβάθμιση των Μονάδων Υγείας (Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Υγείας), αν και δεν προκύπτει ότι θα υπάρξει μέριμνα για τα ζητήματα προσβασιμότητας, ενώ επίσης επικεντρώνεται στις Πρωτοβάθμιες Μονάδες Υγείας χωρίς πρόβλεψη για τις Δευτεροβάθμιες και Τριτοβάθμιες Μονάδες Υγείας.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις δημόσιες πολιτικές υγείας, τα τομεακά σχέδια δράσης και τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου Υγείας.
- ☞ Να αναπτυχθεί σύστημα συλλογής στατιστικών δεδομένων για την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνια πάθηση στη υγεία καθώς και την ποιότητα των

παροχών υγείας προς τα άτομα με αναπηρία και τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους ως ασθενών.

- ☞ Να βελτιωθεί η προσβασιμότητα των υποδομών και των υπηρεσιών και εξοπλισμών των δημόσιων νοσοκομείων και όλων των δομών υγείας και ειδικότερα, να υπάρξει άμεση επιτάχυνση των δράσεων που θα εξασφαλίσουν προσβάσιμα δωμάτια και τουαλέτες σε κάθε κλινική, νοσοκομείο και δομή υγείας.
- ☞ Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές για τα άτομα με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων της γραφής Braille, της νοηματικής γλώσσας και της μορφής εύκολης για ανάγνωση (Easy-to-Read), κατά την επικοινωνία τους με τους επαγγελματίες υγείας.
- ☞ Να υλοποιηθούν δράσεις για την βελτίωση της προσβασιμότητας των δομών αποθεραπείας και αποκατάστασης, συμπεριλαμβανομένης της σήμανσης, των δωματίων και των χώρων υγιεινής, όπως και στα δημόσια νοσοκομεία.
- ☞ Να καταρτιστεί ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης (με προϋπολογισμούς, χρονοδιαγράμματα, δείκτες, μηχανισμούς παρακολούθησης κ.λπ.) σε σχέση με την εφαρμογή της καθολικής προσβασιμότητας στην Υγεία.
- ☞ Να καταργηθούν οι διατάξεις του ν. 4865/2021 που επέφεραν νέα εμπόδια στην πρόσβαση των πολιτών στη φαρμακευτική αγωγή και ειδικότερα το άρθρο 38 αυτού.
- ☞ Να ενισχυθεί το σύστημα πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και να βελτιωθεί η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στον οικογενειακό γιατρό και τους λοιπούς επαγγελματίες υγείας.
- ☞ Να θεσμοθετηθούν υπηρεσίες αποκατάστασης και υπηρεσίες νοσηλευτικής/ιατρικής φροντίδας κατ' οίκον για άτομα με βαριές αναπηρίες/ παθήσεις και να αναπτυχθεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα οδοντιατρικής φροντίδας για άτομα με βαριά αναπηρία.
- ☞ Να τροποποιηθεί ο Ενιαίος Κανονισμός Παροχών Υγείας (ΕΚΠΥ) για να αντιμετωπισθούν πιεστικές ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και να καλυφθεί πλήρως το κόστος αγοράς τεχνικών βοηθημάτων και προσαρμογών.
- ☞ Να αυστηροποιηθούν οι υγειονομικοί έλεγχοι στις κλειστές δομές φιλοξενίας ατόμων με αναπηρία και ηλικιωμένων ατόμων.
- ☞ Να συσταθεί Διεύθυνση Αποκατάστασης στο Υπουργείο και δημιουργία Δικτύου Μονάδων Αποκατάστασης, η οποία θα αναβαθμίσει τις παρεχόμενες υπηρεσίες και θα βοηθήσει στον εκσυγχρονισμό του Εθνικού Κέντρου Αποκατάστασης μέσω εξειδικευμένου προσωπικού και σύγχρονου εξοπλισμού.
- ☞ Να αναβαθμιστεί η λειτουργία των Κέντρων και Μονάδων παρακολούθησης των χρονίως πασχόντων (π.χ. Μονάδες Αιμοκάθαρσης, Ογκολογικές Μονάδες κ.ά.).
- ☞ Να εκπαιδευτεί το σύνολο του προσωπικού στον τομέα της υγείας στα ζητήματα των δικαιωμάτων και της εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία.

- ☞ Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ και των Οργανώσεων Μελών της σε όλους τους Φορείς Σχεδιασμού και Εφαρμογής πολιτικών για την υγεία.
- ☞ Να παρθούν πρωτοβουλίες για την υλοποίηση του Υπο-Στόχου 13.3 του ΕΣΔ, που προβλέπει τη βελτίωση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας.
- ☞ Να διενεργηθεί εκτεταμένη εκστρατεία για την εθελοντική αιμοδοσία και να δοθούν κίνητρα στους εθελοντές αιμοδότες.
- ☞ Να διενεργηθεί εκστρατεία ενημέρωσης και πρόληψης για γυναικολογικά νοσήματα και να εξασφαλιστεί η δωρεάν και έγκαιρη υποβολή όλων των γυναικών με αναπηρία σε έλεγχο κατά Παπανικολάου, καθώς και η προσβασιμότητα της διαδικασίας.

ΕΡΓΑΣΙΑ & ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Πεδίο σημαντικών φραγμών και διακρίσεων αποτελεί διαχρονικά ο τομέας της απασχόλησης παρεμποδίζοντας την άσκηση του θεμελιώδους δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία σε ισότιμη πρόσβαση στην εργασία και κατ' επέκταση την ισότιμη ένταξη τους στην κοινωνία.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του 2020: **Ο δείκτης απασχόλησης** των ατόμων με σοβαρή αναπηρία στις ηλικίες 20-64 ετών, αν και σε σύγκριση με το 2019, κατέγραψε αύξηση της τάξεως των 3 μονάδων, **παρέμεινε σε εξαιρετικά χαμηλό επίπεδο (24,4%)**, υπολειπόμενος κατά 37,2 μονάδες σε σχέση με τον πληθυσμό χωρίς αναπηρία (61,6%). Στις γυναίκες με σοβαρή αναπηρία ο δείκτης απασχόλησης ανέρχεται μόλις στο 19,3%.

Ο δείκτης ανεργίας αντίστοιχα, είναι σημαντικά υψηλότερος στα άτομα με αναπηρία σε σύγκριση με τον γενικό πληθυσμό, ενώ **στις νεότερες ηλικίες (25-39) η ανεργία των ατόμων με σοβαρή αναπηρία αγγίζει τρομακτικά επίπεδα (της τάξεως του 51%)**, συνθέτοντας την εικόνα ενός νέου σε ηλικία πληθυσμού πλήρως **αποκλεισμένου από τη δυνατότητα αξιοπρεπούς εργασίας** και διαβίωσης.

Ωστόσο, η άνιση μεταχείριση, τα εμπεδωμένα στερεότυπα, οι πρακτικοί φραγμοί και η άδικη διακοπή των επιδομάτων σε περίπτωση εργασίας, αποθαρρύνουν μεγάλο τμήμα των ανέργων με αναπηρία από την ενεργό αναζήτηση εργασίας (discouraged job seekers⁷).

---

⁷Βλ. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_173498.pdf

Παρότι η αρχή της ίσης μεταχείρισης και μη διάκρισης στην εργασία και την απασχόληση, κατοχυρώνεται νομοθετικά, στην πράξη, **η εργασία αποτελεί το κατεξοχήν πεδίο διακρίσεων**. Κατά το 2021 η ΕΣΑμεΑ, έλαβε σημαντικές καταγγελίες για διακριτική μεταχείριση εργαζομένων και υποψηφίων προς εργασία ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα και ανέλαβε σχετική δράση.

Το 2021 ήταν η τελευταία χρονιά κατά την οποία προκηρύχθηκαν θέσεις για άτομα με πιστοποιημένη αναπηρία μέσω του ν. 2643 για τον δημόσιο τομέα. **Με τον ν. 4765/2021** που ψηφίστηκε κατά το έτος αναφοράς, **μεταρρυθμίστηκε το σύστημα προσλήψεων στο δημόσιο**. Σύμφωνα με το νέο νομοθετικό πλαίσιο, προβλέπεται ότι το 12% των θέσεων που προκηρύσσονται στον δημόσιο τομέα θα καλύπτεται από άτομα με αναπηρία και το 5% των προκηρυσσόμενων θέσεων, από άτομα που έχουν στενό συγγενή με αναπηρία. Δυστυχώς παρά τις έντονες διαμαρτυρίες της ΕΣΑμεΑ δε γίνεται αναφορά στις διατάξεις του νόμου στη χρονιότητα της αναπηρίας.

Θετική εξέλιξη εντός του 2021 συνιστά η **ψήφιση του ν. 4807/2021 που εισάγει το μοντέλο της τηλεργασίας στο δημόσιο τομέα** και σε περιπτώσεις υπαλλήλων με μόνιμα ή πρόσκαιρα προβλήματα υγείας, όπως και του ν. 4808/2021 σχετικά με την **εξάλειψη της βίας και των παρενοχλήσεων εργαζομένων στο χώρο εργασίας**.

Στα αρνητικά σημεία, όπως περιγράφονται στην Έκθεση, είναι η **χρόνια αδράνεια του ν. 2643/1998 αναφορικά με τις προσλήψεις στον ιδιωτικό τομέα**, η **μη ανάληψη κυβερνητικής δράσης εντός του 2021 σχετικά με την προβλεπόμενη στο ΕΣΔ ανάπτυξη ειδικά δομημένων εργαστηρίων υποστηριζόμενης απασχόλησης** και η **περιορισμένη πρόσβαση των ανέργων με αναπηρία σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης**.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να εκπονηθεί σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ και τους κοινωνικούς εταίρους Εθνική Στρατηγική για την προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και τη μετάβαση τους από τον αποκλεισμό στην ισότιμη συμμετοχή στην εργασία.
- ☞ Να αρθούν τα υφιστάμενα αντικίνητρα για επαγγελματική ένταξη όπως είναι η άδικη διακοπή των επιδομάτων αναπηρίας όταν τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις εργάζονται.
- ☞ Να καταργηθεί ο χαρακτηρισμός «ανίκανος προς κάθε βιοποριστική εργασία» που αναφέρεται στα πιστοποιητικά αναπηρίας των ΚΕΠΑ, ο οποίος εμπεριέχει ρατσιστικά χαρακτηριστικά και λειτουργεί και ως ανυπέρβλητο εμπόδιο για την ένταξη των

ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση.

☞ Να ενεργοποιηθεί η παρ. 1α του άρθρου 23 του ν.4488/2017, με την οποία δίνεται η δυνατότητα στα άτομα με ψυχική ή νοητική αναπηρία, να αναλαμβάνουν εργασία για λόγους ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και επανένταξης, χωρίς διακοπή των προνοιακών επιδομάτων.

☞ Να εκσυγχρονιστεί και να ενεργοποιηθεί ο ν.2643/1998 σχετικά με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία στον ιδιωτικό τομέα.

☞ Να σχεδιαστούν και να εφαρμοστούν στοχευμένα προγράμματα απασχόλησης και κατάρτισης για άτομα με αναπηρία/χρόνιες παθήσεις και ιδιαίτερα για άτομα με βαριές αναπηρίες, για νέους και γυναίκες με αναπηρία αλλά και όσες κατηγορίες βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις.

☞ Σε περίπτωση τηλεργασίας εργαζομένων με αναπηρία, να εξασφαλιστεί ότι ο εξοπλισμός που παρέχεται στον υπάλληλο με αναπηρία από την υπηρεσία του, πληροί προδιαγραφές προσβασιμότητας και ανταποκρίνεται στις εξατομικευμένες ανάγκες του.

☞ Να θεσπιστεί το θεσμικό πλαίσιο για την Υποστηριζόμενη Απασχόληση για τα άτομα με αναπηρία που είχε προβλεφθεί στο ΕΣΔ, βάσει και της θετικής εισήγησης του πορίσματος ΟΕΑΔ-ΕΣΑμεΑ.

☞ Να προστεθεί στην παρ. 2 του άρθρου 7 του ν. 4807/2021 και ρητή αναφορά στην «αναπηρία».

☞ Να καθιερωθεί ένα σύγχρονο σύστημα κινήτρων (π.χ. επιχορηγήσεις, φοροαπαλλαγές για εργοδότες κ.λπ.) διευκολύνοντας την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην αμειβόμενη εργασία στον ιδιωτικό τομέα, στην αυτοαπασχόληση, στην επιχειρηματικότητα και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα.

☞ Να διασφαλιστεί η παροχή των εύλογων προσαρμογών σε όλους τους εργαζομένους με αναπηρία και να υπάρξει ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στις «εύλογες προσαρμογές» στην εργασία τους.

☞ Να ενταχθεί μεταβλητή για την αναπηρία/χρόνια πάθηση στην Έρευνα Εργατικού Δυναμικού που διεξάγει η Ελληνική Στατιστική Αρχή σε τριμηνιαία βάση.

☞ Να θεσμοθετηθεί η συμμετοχή της ΕΣΑμεΑ στο Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΑΕΔ.

☞ Να συμπεριληφθεί η ΕΣΑμεΑ, η οποία έχει ιδρύσει από τον Ιούλιο του 2020, το Ινστιτούτο «IN-ΕΣΑμεΑ», στη ρύθμιση για την απόδοση πόρου που δίνεται από τον κλάδο ΛΑΕΚ του ΕΛΕΚΠ στα Ινστιτούτα και τα Εκπαιδευτικά Κέντρα, που έχουν ιδρυθεί ή θα ιδρυθούν με τη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων.

ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

Η υγειονομική συνθήκη της πανδημίας, η ακρίβεια και οι ενεργειακές ανατιμήσεις, επέτειναν σοβαρά το οικονομικό και κοινωνικό αδιέξοδο των χιλιάδων πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Παρότι η εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης αποτελεί βασικό πυλώνα της πολιτικής για την αναπηρία, στο ΕΣΔ, **ο Στόχος 15 «Ικανοποιητικό Επίπεδο Διαβίωσης και Κοινωνικής Προστασίας» περιλαμβάνει περιορισμένες παρεμβάσεις**, με τις προβλεπόμενες δράσεις να αφορούν σχεδόν αποκλειστικά την κατάρτιση του Ενιαίου Κανονισμού Παροχών για την Κύρια Σύνταξη και για τα συνταξιοδοτικά επιδόματα.

Ο κίνδυνος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στα άτομα με αναπηρία, λαμβάνει τρομακτικές διαστάσεις, κυρίως δε στις παραγωγικές ηλικίες όπου δεν υπάρχει το δίκτυ προστασίας των συντάξεων. Το 2020, έτος αναφοράς των τελευταίων διαθέσιμων στοιχείων της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών (EU-SILC), **στο φάσμα της φτώχειας και του αποκλεισμού βρίσκεται το 55% των πολιτών με σοβαρή αναπηρία**, ηλικίας 16 έως 64 ετών, καταγράφοντας σχεδόν διπλάσιο ποσοστό σε σύγκριση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία. Στην ίδια κατηγορία, ο 1 στους 3 αντιμετωπίζει σοβαρές υλικές στερήσεις.

Ανεπαρκείς είναι οι συνθήκες στέγασης των ατόμων με αναπηρία, τόσο αναφορικά με τις κοινές στεγαστικές τους ανάγκες, αλλά και σε σχέση με τις εξειδικευμένες ανάγκες που αφορούν σε ζητήματα προσβασιμότητας της κατοικίας. Μείζων πρόβλημα που περιορίζει δραματικά το βιοτικό επίπεδο των ατόμων με αναπηρία, αλλά και του γενικού πληθυσμού της χώρας, αποτελεί το **υπέρογκο και διαρκώς αυξανόμενο κόστος στέγασης** σε σχέση με το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών.

Το 2020, το **37,1% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία (16-64 ετών)**, διαβιούν σε «**νοικοκυριά με κόστος στέγασης που ανέρχεται σε περισσότερο από το 40% του συνολικού διαθέσιμου εισοδήματός τους**», δείκτης στον οποίον η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση μεταξύ των χωρών της ΕΕ.

Το ίδιο έτος, **μόνο το 24% των νοικοκυριών αναφέρουν ότι με βάση το συνολικό τους εισόδημα έχουν την οικονομική δυνατότητα να ανταπεξέλθουν πλήρως σε εξειδικευμένες ανάγκες** του ατόμου που χρήζει φροντίδας ή υποστήριξης, όπως για παράδειγμα σε εξειδικευμένες υπηρεσίες φροντίδας, αποκατάστασης ή σε αγορά τεχνικών βοηθημάτων, ποσοστό ωστόσο βελτιωμένο σε σύγκριση με το 2019 (2019: 18,5%).

Το 2020, η Ελληνική Στατιστική Αρχή προχώρησε σε **αναθεώρηση των δαπανών για την κοινωνική προστασία**.⁸ Οι δαπάνες για την αναπηρία αναθεωρήθηκαν σημαντικά προς τα κάτω, δίνοντας μια **πολύ δυσμενέστερη εικόνα** για τη διαχρονική εξέλιξη της προστασίας της αναπηρίας⁹, με την **αθροιστική μείωση** των δαπανών κατά το διάστημα 2010- 2018, να ανέρχεται σε **43%**.

Είναι γεγονός ότι, η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε οικονομικές ενισχύσεις, το ύψος των οποίων δεν έχει αναθεωρηθεί από το 2011, δεν είναι επαρκής για την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού επιπέδου διαβίωσης.

Σοβαρό ζήτημα που απασχολεί τις οικογένειες που έχουν παιδιά με αναπηρία αποτελεί η **διακοπή του προνοιακού επιδόματος των τέκνων με βαριά αναπηρία, όταν τους χορηγηθεί η σύνταξη των θανούντων γονέων** τους, με την ΕΣΑμεΑ να έχει πραγματοποιήσει πολλαπλές παρεμβάσεις εντός του 2021 για την άδικη αυτή μεταχείριση.

Επιπροσθέτως, τα **οργανωτικά και διαδικαστικά προβλήματα του ΕΦΚΑ** που παρουσιάστηκαν και το 2021, είχαν σαν αποτέλεσμα μεγάλες και αδικαιολόγητες καθυστερήσεις στην καταβολή αναπηρικών συντάξεων και επιδομάτων.

Ως προς την πολυνομία που χαρακτηρίζει το συνταξιοδοτικό/νομοθετικό πλαίσιο, παρά το πόρισμα της σχετικής επιτροπής του Υπ. Εργασίας, δεν έχει τεθεί ακόμα σε εφαρμογή Ενιαίος Κανονισμός Παροχών για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας.

Στο πεδίο της φορολογίας, **οι υφιστάμενες φοροαπαλλαγές παρότι είναι ευνοϊκές, κρίνονται ανεπαρκείς** και ιδιαίτερα στην παρούσα συγκυρία της πανδημίας και της ενεργειακής κρίσης, με τις ολέθριες οικονομικές συνέπειές τους για τους ευάλωτους πολίτες. Κατά τη διάρκεια του 2021, η ΕΣΑμεΑ είχε προχωρήσει σε αρκετές ενέργειες και **προτάσεις προς την ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να διευρυνθεί το δίκτυο το φορολογικών διευκολύνσεων** προς τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

---

⁸Οι δαπάνες για την κοινωνική προστασία υπολογίζονται σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ολοκληρωμένων Στατιστικών Κοινωνικής Προστασίας (ESSPROS-European System of Integrated Social Protection Statistics-CoreSystem).

⁹Συγκρίνοντας με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν στην Ετήσια Έκθεση 2020, γίνεται φανερό η τεράστια απόκλιση των αναθεωρημένων στοιχείων με τα μη αναθεωρημένα.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να αναγνωρισθεί ότι η αναπηρία και χρόνια πάθηση συνεπάγεται πρόσθετο κόστους διαβίωσης για τα ίδια τα άτομα και τις οικογένειές τους και να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο μέτρων που θα διασφαλίζει ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης όπως το Σύνταγμα της χώρας ορίζει στο άρθρο 25, άρθρο 21, παρ.6 και το άρθρο 28 της Σύμβασης.
- ☞ Να καταρτιστεί πρόγραμμα χρηματοδότησης των νοικοκυριών με μέλη με αναπηρία για την αποκατάσταση της προσβασιμότητας της κατοικίας τους, ανάλογα με τις ανάγκες του ατόμου με αναπηρία.
- ☞ Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα δίκαιο ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα μέσω: α) της αναμόρφωσης του ν.4387/2016 με τον οποίο έχουν καταργηθεί σημαντικά δικαιώματα και παροχές, β) της επαναφοράς ευνοϊκών ρυθμίσεων που αφορούν στη συνταξιοδότηση των γονέων/ συζύγων/ αδελφών που έχουν στη φροντίδα τους άτομα με βαριά αναπηρία, γ) της αποκατάστασης των αδικιών που έχουν υποστεί οι συνταξιούχοι αναπηρίας και γήρατος του ιδιωτικού τομέα, δ) της επικαιροποίησης και της νομοθέτησης του Πορίσματος της Επιτροπής του Υπουργείου Εργασίας για την ενιαιοποίηση των συντάξεων αναπηρίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 11 του ν.4387/2016 προκειμένου να τεθούν σε ισχύ ενιαίοι κανόνες συνταξιοδότησης και απονομής ασφαλιστικών παροχών λόγω αναπηρίας, ε) της μη διακοπή του προνοιακού επιδόματος των παιδιών με αναπηρία όταν λάβουν τη σύνταξη του θανούντος γονέα.
- ☞ Να επιλυθούν άμεσα τα διαχειριστικά ζητήματα του ΕΦΚΑ που δημιουργούν σοβαρά προβλήματα όπως οι αδικαιολόγητες καθυστερήσεις καταβολής συντάξεων λόγω αναπηρίας και επιδομάτων, η μη καταβολή σε παιδιά με αναπηρία ορφανά και από τους δύο γονείς, του συνόλου του ποσού της σύνταξης που λάμβανε ο θανών γονέας κ.ά.
- ☞ Να διασφαλιστεί η ορθή χρηματοδότηση του συστήματος προνοιακών παροχών για την ενίσχυση των ατόμων με αναπηρία με κριτήρια κοινωνικής δικαιοσύνης μέσω της αύξησης των επιδομάτων και επέκτασή τους σε όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.
- ☞ Να σχεδιαστεί και να εφαρμοστεί ένα φορολογικό σύστημα, σύμφωνο με την παράγραφο 41 των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, το οποίο θα συμβάλει στην προστασία και ενίσχυση των εισοδημάτων των ατόμων με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους και στη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου, λαμβάνοντας υπόψη το πρόσθετο κόστος που απαιτείται για την κάλυψη των αναγκών αναπηρίας, μέσω συγκεκριμένων μέτρων, όπως:

  - Διατήρηση των φοροαπαλλαγών που είναι σε ισχύ για τα άτομα με αναπηρία/ χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.
  - Απαλλαγή όλων των ατόμων με αναπηρία με ποσοστό τουλάχιστον 50% και των οικογενειών που βαρύνονται φορολογικά με άτομα με βαριά αναπηρία, από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης, από τον ΕΝΦΙΑ για την

πρώτη κατοικία χωρίς εισοδηματικά κριτήρια, από τα τεκμήρια του εισοδήματος και το τέλος επιτηδεύματος κ.ά.

- Επαναφορά του άρθρου 18 του ν. 4172/2013 που προέβλεπε μείωση φόρου από ιατρικές δαπάνες, για τα άτομα με αναπηρία, με χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και διεύρυνση αυτού.

☞ Να επεκταθεί η εξαίρεση από την περικοπή σύνταξης λόγω απασχόλησης συνταξιούχων με αναπηρία που έχουν συνταξιοδοτηθεί με τις διατάξεις του ν. 612/1977 σε όλους τους συνταξιούχους αναπηρίας.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ & ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Αν και όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας, το οποίο διασφαλίζεται και προστατεύεται μέσω ενός εθνικού και διεθνούς νομικού πλέγματος, τα άτομα με αναπηρία εξακολουθούν να υφίστανται είτε με άμεσο είτε με έμμεσο τρόπο σημαντικούς περιορισμούς στο δικαίωμα τους για συμμετοχή στην πολιτική ζωή.

Τα άτομα με νοητική ή/και ψυχοκοινωνική αναπηρία που βρίσκονται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης στερούνται του δικαιώματός τους στην πολιτική συμμετοχή, ένας περιορισμός που έρχεται σε αντίθεση με μια από τις βασικές αρχές της Δημοκρατίας που είναι αυτή της «συμμετοχής».

Η ενεργή πολιτική συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις δυσχεραίνεται όμως και από **τα εμπόδια και τους περιορισμούς που θέτει το περιβάλλον –φυσικό, δομημένο ή ψηφιακό**. Πιο συγκεκριμένα, τα εμπόδια εντοπίζονται στην **προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων**, π.χ. τα εκλογικά κέντρα είναι απρόσιτα στα άτομα με κινητικές αναπηρίες, και ιδιαίτερα στους/στις χρήστες/τριες αναπηρικών αμαξιδίων, **στην πρόσβαση στο εκλογικό υλικό**, π.χ. δεν είναι διαθέσιμο σε εναλλακτικές μορφές και τρόπους επικοινωνίας, καθώς και **στην πρόσβαση στη πληροφορία σε σχέση με ζητήματα που αφορούν την πολιτική ζωή**, π.χ. το προεκλογικό υλικό που επίσης δεν είναι διαθέσιμο σε εναλλακτικές μορφές, ενώ στις πολιτικές συζητήσεις και πολιτικές αναμετρήσεις (debates) των πολιτικών αρχηγών σπάνια παρέχεται ταυτόχρονη διερμηνεία στη νοηματική γλώσσα και υποτιτλισμός.

Ενώ, σύμφωνα με το **Στόχο 26 «Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο» του ΕΣΔ**, προβλεπόταν για το 2021 η υλοποίηση δράσης που θα είχε ως στόχο την διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία, δυστυχώς η δράση αυτή δεν υλοποιήθηκε στο προβλεπόμενο χρονοδιάγραμμα.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να συγκροτηθεί και να επιταχυνθεί το έργο της Ομάδας Εργασίας σχετικά με την αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης όπως προβλέπεται στη δράση 26.3 στο ΕΣΔ.
- ☞ Να αντικατασταθεί το σύστημα υποκαθιστάμενης λήψης αποφάσεων από το σύστημα υποστηριζόμενης λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε όλα τα άτομα με αναπηρία, και ειδικότερα τα άτομα με νοητική ή ψυχοκοινωνική αναπηρία, να ασκούν το δικαίωμα ψήφου.
- ☞ Να επιταχυνθεί άμεσα η υλοποίηση των δράσεων 26.1 & 26.2 του ΕΣΔ σχετικά με την διευκόλυνση της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος των ατόμων με αναπηρία και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία και τον εκσυγχρονισμό της εκλογικής διαδικασίας για την συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία σε αυτή.
- ☞ Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Εσωτερικών με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών για την αναπηρία.
- ☞ Να δημιουργηθεί Ομάδα Εργασίας με τη συμμετοχή μελών της ΕΣΑμεΑ, η οποία θα διερευνήσει πώς η εκλογική διαδικασία μπορεί να γίνει πιο προσιτή ή προσβάσιμη στα άτομα με αναπηρία.
- ☞ Να αναθεωρηθεί ο υπάρχων Εκλογικός Κώδικας ώστε να απαλειφθούν διατάξεις που εμποδίζουν, είτε άμεσα είτε έμμεσα, τα άτομα με αναπηρία να ασκούν το δικαίωμά τους στην πολιτική συμμετοχή, και να θεσμοθετηθούν εναλλακτικές μέθοδοι άσκησης του δικαιώματος ψήφου.
- ☞ Να ληφθούν μέτρα ώστε τα άτομα με σοβαρές κινητικές αναπηρίες, που διαβιούν σε ιδρύματα κλειστού τύπου και δε μπορούν να επισκεφθούν τα εκλογικά κέντρα, να μην στερούνται το δικαίωμα ψήφου. Αντίστοιχα μέτρα πρέπει να ληφθούν και για αυτούς που για προσωρινούς λόγους βρίσκονται σε νοσοκομεία την ημέρα διεξαγωγής των εκλογών.
- ☞ Να ληφθούν μέτρα για την προώθηση της τη συμμετοχής όλων των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και δημόσια ζωή, συμπεριλαμβανομένων των παροχών εύλογων προσαρμογών και της υποστήριξης σε άτομα με αναπηρία που κατέχουν πολιτικά αξιώματα και έχουν αναπηρία.
- ☞ Να διασφαλιστεί η παροχή πληροφοριών σχετικά με την εκλογική διαδικασία σε προσιτές και προσβάσιμες μορφές, έτσι ώστε κάθε άτομο με αναπηρία να είναι ενήμερο.
- ☞ Να ληφθούν μέτρα ώστε οι ιστοσελίδες των πολιτικών κομμάτων και τα προεκλογικά προγράμματα, να είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία.

- ☞ Να διασφαλιστεί η παροχή υποτιτλισμού ή/και διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα σε πολιτικές τηλεοπτικές εκπομπές, συνεντεύξεις πολιτικών προσώπων, debates πολιτικών αρχηγών, τηλεοπτικά σποτ και σε κάθε πρόγραμμα που σχετίζεται με τις εκλογές και την πολιτική συμμετοχή.
- ☞ Να ληφθούν μέτρα ευαισθητοποίησης για τη σημασία της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των γυναικών με αναπηρία, στην πολιτική και δημόσια ζωή, αλλά και στη λήψη αποφάσεων.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ, ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ & ΤΗΝ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ

Εκτός από την ενεργό συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και δημόσια ζωή, εξίσου σημαντική είναι και η συμμετοχή τους στην πολιτιστική και αθλητική ζωή της χώρας. Όμως, και σε αυτά τα πεδία τα άτομα με αναπηρία έρχονται καθημερινά αντιμέτωπα με σοβαρούς περιορισμούς και διακρίσεις.

Στο πλαίσιο αυτό, θετική κρίνεται η δημοσίευση στις αρχές του 2021 πρόσκλησης για επιχορηγήσεις από το Υπουργείο Πολιτισμού με σκοπό την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό. Η ανάδειξη των καλλιτεχνών με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις, η εξασφάλιση της ελευθερίας έκφρασης, η προαγωγή της τέχνης ως μέσου έκφρασης, η καταπολέμηση των διακρίσεων και των στερεοτύπων, η αποδοχή της διαφορετικότητας καθώς και η ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεγγύης και συνοχής μέσω της καλλιτεχνικής δημιουργίας, ήταν μερικές από τις προτεραιότητες που είχαν τεθεί ως κριτήρια επιλογής των υποψήφιων προτάσεων.

Σε συνέχεια των παρεμβάσεων ως προς τη βελτίωση της προσβασιμότητας του Ιερού Βράχου της Ακρόπολης στα άτομα με αναπηρία, τον Απρίλιο του 2021, ύστερα από πρόσκληση της Υπουργού Πολιτισμού, αντιπροσωπία της ΕΣΑμεΑ πραγματοποίησε τεχνική αυτοψία στον Βράχο της Ακρόπολης προκειμένου να γίνει η αξιολόγηση των παρεμβάσεων προσβασιμότητας που έχουν ήδη λάβει χώρα. Τα συμπεράσματα της επιτόπιας αυτοψίας αξιοποιήθηκαν από την ΕΣΑμεΑ για την κατάρτιση προτάσεων βελτίωσης της προσβασιμότητας του ιερού βράχου, οι οποίες μπορούν να εξασφαλίσουν το μέγιστο βαθμό ασφάλειας, ικανοποίησης και απόλαυσης των επισκεπτών με αναπηρία και με μειωμένη κινητικότητα.

Μια σημαντική παράμετρος για την συμπερίληψη των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία αποτελεί και η πρόσβασή τους στο περιεχόμενο πολυμέσων. Το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο προβλέπει ότι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας -τόσο οι δημόσιοι όσο και οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί- πρέπει να μεταδίδουν τις ειδήσεις

και μέρος του τηλεοπτικού τους προγράμματος στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονο υποτιτλισμό, το οποίο και εφαρμόζεται σε σημαντικό βαθμό. Ωστόσο, δεν συμβαίνει το ίδιο στην περίπτωση της **ακουστικής περιγραφής αφού αν και προβλέπεται θεσμικά, μέχρι τα τέλη του 2021, η υπηρεσία αυτή δεν ήταν διαθέσιμη προς τους πολίτες με οπτική αναπηρία.**

Εμπόδια αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία και ως προς την πλήρη πρόσβαση τους στο περιεχόμενο των Πρωθυπουργικών διαγγελμάτων. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει τη μετάδοση των εν λόγω διαγγελμάτων, εξαιτίας της κρισιμότητάς του περιεχομένου τους, **στη νοηματική γλώσσα και με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων στην ελληνική γλώσσα, αυτά συνεχίζουν να μεταδίδονται μόνο στην ελληνική νοηματική γλώσσα.** Το συγκεκριμένο ζήτημα/εμπόδιο μάλιστα, η ΕΣΑμεΑ το είχε επισημάνει λίγο μετά το ξέσπασμα της COVID-19 το 2020 με αφορμή την πρωτοβουλία του Πρωθυπουργού να επικοινωνεί μέσω διαγγελμάτων με τους πολίτες της χώρας για τις εξελίξεις της πανδημίας. Παρ' όλα αυτά και στα διαγγέλματα του Πρωθυπουργού που μεταδόθηκαν το 2021 (διαγγέλματα σχετικά με το περιστατικό αστυνομικής βίας στη Νέα Σμύρνη τον Μάρτιο και για τις καταστροφικές πυρκαγιές σε Εύβοια και Αττική τον Αύγουστο) η υπηρεσία του υποτιτλισμού δυστυχώς δεν ήταν διαθέσιμη.

Προβληματική εξέλιξη που έλαβε χώρα στον τομέα του τουρισμού, ήταν η κατάθεση νομοσχεδίου από το Υπουργείο Τουρισμού στην Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου της Βουλής στις αρχές Δεκεμβρίου 2021. Ειδικότερα, αν και στο εν λόγω νομοσχέδιο εμπεριέχονταν διατάξεις που αφορούσαν στη νομοθέτηση διαδικασίας απονομής Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού, ωστόσο δεν υπήρξε η προβλεπόμενη διαβούλευση με την ΕΣΑμεΑ. Όπως τόνισε η ΕΣΑμεΑ σε επιστολή της προς το Υπουργείο Τουρισμού, η θέσπιση του προτεινόμενου Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης έρχεται σε σύγκρουση με την ήδη υπάρχουσα διαδικασία απονομής Ελληνικού Σήματος Προσβασιμότητας του ΕΛΟΤ και της ΕΣΑμεΑ, μια θέση που βρήκε σύμφωνη και την Εθνική Αρχή Προσβασιμότητας, όπως αυτή διατυπώθηκε στη σχετική γνωμοδότηση που δημοσίευσε.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον πολιτισμό, για να διασφαλιστεί το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις να συμμετέχουν πλήρως και ισότιμα, ως κοινό, εργαζόμενοι ή/και δημιουργοί, στην πολιτισμική κληρονομιά, στον σύγχρονο πολιτισμό και στην πολιτιστική βιομηχανία.

- ☞ Να επιταχυνθεί η υλοποίηση των δράσεων του Στόχου 25 «Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό», που σημειώνει καθυστερήσεις.
- ☞ Να εναρμονιστούν οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού με την απαίτηση που θέτει η παράγραφος 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης προς τα αρμόδια όργανα και τις αρχές της Πολιτείας, με στόχο την εμπλοκή και διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία, στον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την παρακολούθηση των πολιτικών που αφορούν τα άτομα με αναπηρία (βλ. απουσία διαβούλευσης με το αναπηρικό κίνημα αναφορικά με τις πρωτοβουλίες του Υπουργείου για θέσπιση του Σήματος Προσβάσιμης Τουριστικής Επιχείρησης και του Σήματος Προσβάσιμου Τουριστικού Προορισμού).
- ☞ Να ληφθούν μέτρα για τη διασφάλιση τόσο της φυσικής όσο και ψηφιακής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικές/τουριστικές/ψυχαγωγικές/αθλητικές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων πληροφόρησης και επικοινωνίας.
- ☞ Να ληφθούν μέτρα που θα διασφαλίζουν την προσβασιμότητα των αρχαιολογικών μνημεία της χώρας, των θεάτρων και των κινηματογράφων.
- ☞ Να απλοποιηθούν οι διαδικασίες για την παροχή προνομίων, όπως η Κάρτα Πολιτισμού, και να θεσπιστεί ειδική τιμολογιακή πολιτική για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις με ποσοστό αναπηρίας 50% και άνω και τις οικογένειές τους.
- ☞ Να προβληθούν τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία μέσα από τους χώρους πολιτισμού (π.χ. μουσεία), με στόχο την καταπολέμηση των διακρίσεων που λειτουργούν και αναπαράγονται στην κουλτούρα της καθημερινής ζωής σε βάρος τους.
- ☞ Να ενσωματωθεί η διάσταση της αναπηρίας σε κάθε πολιτική, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα για τον τουρισμό και τον αθλητισμό.
- ☞ Να ενισχυθεί η Φυσική Αγωγή, οι δράσεις αθλητισμού και οι υπαίθριες δραστηριότητες στα σχολεία γενικές και ειδικής εκπαίδευσης στη βάση των αρχών του καθολικού σχεδιασμού.
- ☞ Να θεσμοθετηθεί μηχανισμός παρακολούθησης των έργων προσβασιμότητας των υποδομών τουριστικού ενδιαφέροντος σε τοπικό επίπεδο σε συνεργασία με τους Δήμους και τις Περιφέρειες.
- ☞ Να καθιερωθεί η συστηματική καταγραφή και συνεχής επικαιροποίηση και προώθηση προσβάσιμων τουριστικών εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, σε προσβάσιμες μορφές.
- ☞ Να θεσπιστεί ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο για την εφαρμογή της αρχής «Τουρισμός για Όλους» ως βάσης για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη όλων των πολιτικών και προγραμμάτων για τον τουρισμό.

- ☞ Να υλοποιηθούν προγράμματα εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης στελεχών και επιχειρηματιών του τουριστικού τομέα και προβολής δράσεων προσβάσιμου τουρισμού σε συνεργασία με το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ).
- ☞ Να αναβαθμιστεί η ιστοσελίδα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού και του Υπουργείου Τουρισμού, σύμφωνα με την Οδηγία 2016/2102 όπως ενσωματώθηκε με τον ν.4727/2020 στην εθνική νομοθεσία.
- ☞ Να ενταχθεί η διάσταση της αναπηρίας και της προσβασιμότητας των τουριστικών υπηρεσιών στην Τουριστική Εκπαίδευση.
- ☞ Να διασυνδεθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, με τις μεταφορές και τον πολιτισμό, με τον στόχο του Προσβάσιμου Τουρισμού.
- ☞ Να δοθούν κίνητρα για την απορρόφηση επιχορηγήσεων προς τους δήμους για την υλοποίηση έργων προσβασιμότητας σε παραλίες κολύμβησης και στις παραθαλάσσιες περιοχές της χώρας, καθώς και σε περιοχές φυσικού περιβάλλοντος με τουριστικό ενδιαφέρον.
- ☞ Να προβληθούν οι δράσεις προσβασιμότητας στα μουσεία, στους αρχαιολογικούς χώρους και φορείς πολιτισμού στα κανάλια διάχυσης του τουριστικού προϊόντος.

ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΣΤΑΣΕΙΣ & ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει βήματα προς την κατεύθυνση της αποδοχής της αναπηρίας ως μέρος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας. Ωστόσο, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας παραμένουν εκτεταμένες, ενώ εξακολουθούν να υφέρπουν στις αντιλήψεις και στις στάσεις των πολιτών αρνητικά στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Ορθώς, στο ΕΣΔ, έχει ενσωματωθεί στόχος αναφορικά με τα ζητήματα ευαισθητοποίησης (Στόχος 3ο: Αφύπνιση της κοινωνίας) και προβλέπονται ενέργειες όπως: η προβολή των δικαιωμάτων μέσω τηλεοπτικών σποτ, η διεξαγωγή σεμιναρίων για την αναπηρία και τις χρόνιες παθήσεις, η ενημέρωση στοχευμένων ομάδων για την αρχή της ίσης μεταχείρισης κ.α.

Το 2021, η ΕΣΑμεΑ, ιεραρχώντας σταθερά ψηλά στην ατζέντα της την άρση των στερεοτύπων σχετικά με την αναπηρία και τη διάδοση της δικαιωματικής προσέγγισης, διεξήγαγε έρευνα με τίτλο «Στάσεις και Αντιλήψεις για την Αναπηρία στην Ελλάδα και τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, Χρόνιες Παθήσεις και των Οικογενειών τους», σε συνεργασία με την εταιρεία δημοσκοπήσεων GPO. Η έρευνα διενεργήθηκε με αφορμή την 3^η Δεκέμβρη, εθνική και παγκόσμια ημέρα για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.

Παρότι τα δεδομένα που παρουσιάζονται αναλυτικά στην Έκθεση καταδεικνύουν πλειοψηφική αποδοχή της διαφορετικότητας της αναπηρίας, από την άλλη

καταγράφουν **φοβικές και συντηρητικές στάσεις**, που συνδέονται με εμμένοντα αρνητικά στερεότυπα σε μεγάλο τμήμα του πληθυσμού της χώρας.

Την ίδια στιγμή λοιπόν που 3 στους 4 Έλληνες θεωρούν απολύτως ικανά τα άτομα με αναπηρία να αναλάβουν θέσεις ευθύνης, μόνο το 32,6% δηλώνουν ότι θα αισθανόντουσαν άνετα αν κάποιο από τα παιδιά τους διατηρούσε δεσμό με άτομο με αναπηρία, ενώ οι 6 στους 10 πολίτες δηλώνουν λίγο και καθόλου πληροφορημένοι σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Η μεγάλη πλειονότητα των ερωτώμενων (78,1%) θεωρούν ότι στην Ελλάδα υπάρχουν σοβαρές ανισότητες και διακρίσεις με βάση το φύλο, την ηλικία, τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, το θρήσκευμα, την αναπηρία και τον γενετήσιο προσανατολισμό. Μάλιστα, μόνο το 6,3% του γενικού δείγματος και το 3,5% των ατόμων με αναπηρία πιστεύουν ότι τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζονται ισότιμα στην ελληνική κοινωνία.

Κατά το έτος αναφοράς, έλαβαν χώρα, σύμφωνα και με το ΕΣΔ, αξιόλογες **πρωτοβουλίες επιμόρφωσης των δημόσιων λειτουργών και δράσεις ευαισθητοποίησης**. Ειδικότερα, διοργανώθηκαν σεμινάρια όπως για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία στην έννομη τάξη, για την εκπαίδευση των σωμάτων ασφαλείας και για την επιμόρφωση στελεχών του Υπ. Άμυνας σε συνεργασία με το Ινστιτούτο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Χρόνιες Παθήσεις κ.ά.

Βασικές προβληματικές ωστόσο που αναδεικνύονται στην Έκθεση είναι, η **περιορισμένη προβολή της αναπηρίας στα ΜΜΕ** παρά τις σχετικές νομικές κατοχυρώσεις, καθώς και τα **απαράδεκτα περιστατικά έκφρασης μισαναπηρισμού στον δημόσιο λόγο**, τα οποία προκάλεσαν την αντίδραση της κοινής γνώμης και σύσσωμου του αναπηρικού κινήματος.

ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

- ☞ Να υλοποιηθεί ευρεία εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του γενικού πληθυσμού για τα δικαιώματά των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν τα αρνητικά στερεότυπα και να προωθηθεί η ισότιμη ένταξη τους στην κοινωνία.
- ☞ Να προωθηθεί η γνώση και ο σεβασμός για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού συστήματος και να ενσωματωθεί οριζόντια στο εκπαιδευτικό υλικό όλων των βαθμίδων η δικαιωματική οπτική της αναπηρίας.

- ☞ Να υπάρξει ευρεία ενημέρωση των ίδιων των ατόμων με αναπηρία για τους τρόπους καταγγελίας και την παρεχόμενη προστασία από τις διακρίσεις, τη ρατσιστική συμπεριφορά και τη βία.
- ☞ Να υπάρξει ενημέρωση και ευαισθητοποίηση στοχευμένων ομάδων του πληθυσμού όπως, εργαζομένων στα ΜΜΕ, εργοδοτών, συνδικαλιστικών και κοινωνικών φορέων, δημόσιων υπαλλήλων και κρατικών λειτουργών αλλά και πολιτικών στελεχών της χώρας, για την αρχή της ίσης μεταχείρισης, τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης και το υφιστάμενο νομοθετικό προστατευτικό πλαίσιο.
- ☞ Να εκδοθούν Κατευθυντήριες Οδηγίες σχετικά με την υποχρέωση προσβασιμότητας των υπηρεσιών των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης.
- ☞ Να διαμορφωθεί Κώδικας Δεοντολογίας αναφορικά με τους γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς τρόπους έκφρασης και αναφοράς στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ.

Οι σημαντικότερες στιγμές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για το 2021 (Α' Εξάμηνο)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Δημοσιεύεται η Ευρωπαϊκή
Στρατηγική για την Αναπηρία
2021-2030

Εμβόλια & COVID-19
Προτεραιοποίηση των ατόμων με αναπηρία στον εμβολιασμό ενάντια στον COVID-19

**Δεκέμβριος
2020**

**Ιανουάριος
2021**

**Φεβρουάριος
2021**

**Μάρτιος
2021**

**Απρίλιος
2021**

**Μάιος
2021**

**Ιούνιος
2021**

Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
Οριστικοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Πολιτισμός
Δημοσίευση πρόσκλησης υποβολής προτάσεων για την προώθηση της καθολικής προσβασιμότητας των ατόμων με αναπηρία στον πολιτισμό

Πρόσβαση στην πληροφορία
Ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2010/13 για τον συντονισμό ορισμένων νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σχετικά με την παροχή υπηρεσιών οπτικοακουστικών μέσων

Πολιτισμός
Αυτοψία της ΕΣΑμεΑ στον Βράχο της Ακρόπολης για ζητήματα προσβασιμότητας

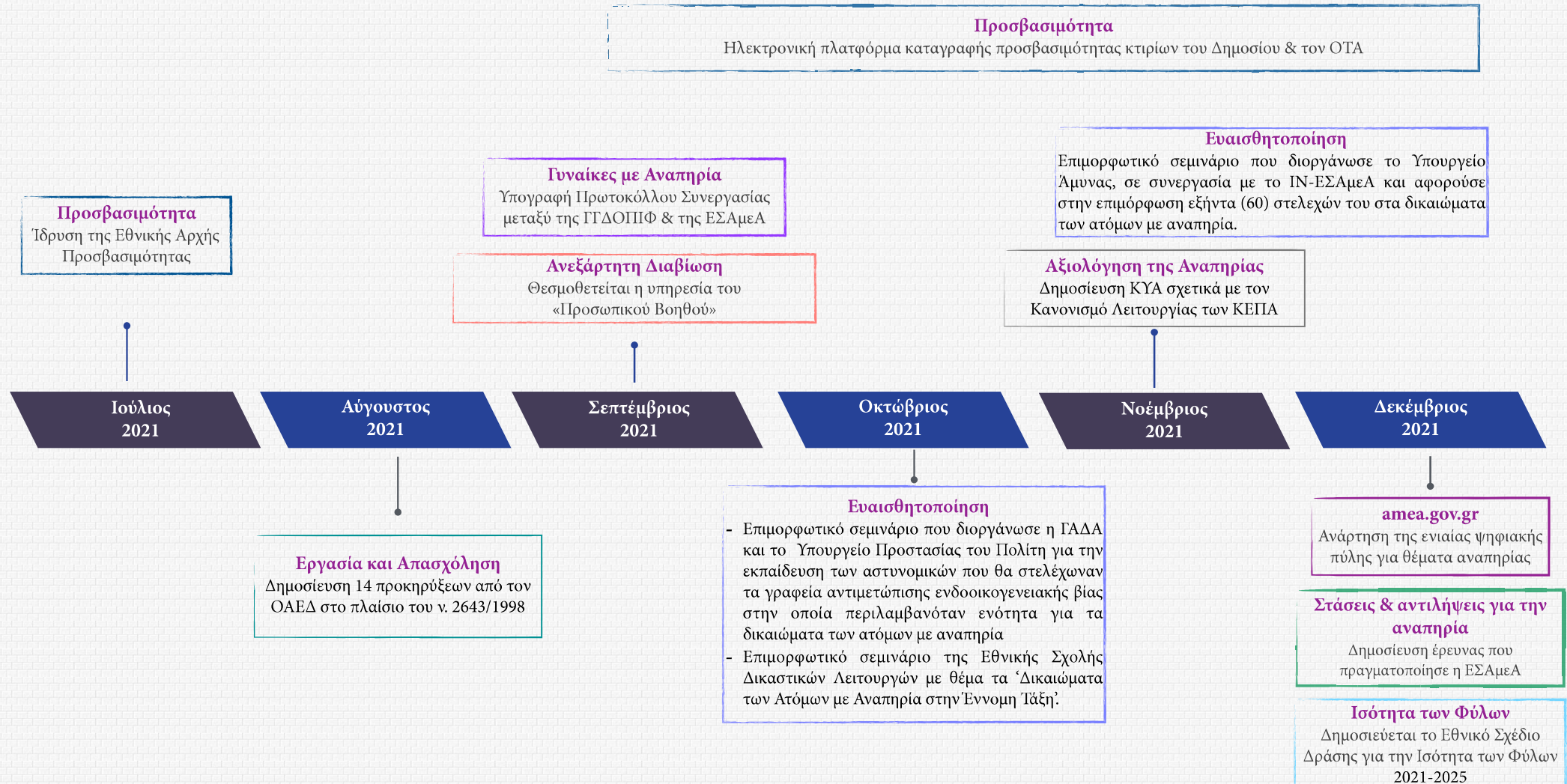
Ψηφιακή Προσβασιμότητα
Δημοσιεύεται η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025

Τα δικαιώματα του παιδιού
Δημοσιεύεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023

Εργασία και Απασχόληση
Κύρωση των Συμβάσεων 190 της ΔΟΕ για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας & 187 της ΔΟΕ για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία

#withdrawOviedo
Ευρωπαϊκή εκστρατεία από το European Disability Forum και το Mental Health Europe κατά της υιοθέτησης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης

Οι σημαντικότερες στιγμές για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία για το 2021 (Β' Εξάμηνο)

#withdrawOviedo

Ευρωπαϊκή εκστρατεία από το European Disability Forum και το Mental Health Europe κατά της υιοθέτησης του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση Oviedo του Συμβουλίου της Ευρώπης

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

